

Borys Grinchenko Kyiv Metropolitan University
Faculty of Romance and Germanic Philology
Linguistics and Translation Department

Translation project:
The Stardust Grail by Yume Kitasei
Перекладацький проєкт:
Переклад книги Юме Кітасей «The Stardust Grail»

BA Paper

Kateryna Biatova
PERb-2-22-4.0d

Цими підписоми засвідчую, що подані
на захист рукопис та електронний
документ є ідентичні.
31. 05. 2026

Research supervisor:
O. Chernikova, Associate Professor

Kyiv 2026

Abstract

The paper is dedicated to the translation of *The Stardust Grail* by Yume Kitasei, with a particular focus on the grammatical means of non-binary identity expression. It has been revealed that non-binary identity and gender-fair language are pressing problems, which are presented in both public discourse and academic fields. They pose essential difficulties in linguistics and translation studies, because the source and target languages differ in gender systems. The theoretical foundation concerning these topics has been outlined in the study. We have analyzed parallel texts to examine which translation techniques were used in the process of translation, as well as to identify language levels they operate on and which linguistic means are the most frequent in terms of gender encoding. The practical analysis contains 14 of the neatest English-Ukrainian examples with deeper analysis of translation methods, including grounding of possible translation losses. Further research would be promising to consider the establishment of standardized approaches to the rendering of neopronouns to preserve their diversity and inclusivity.

Key words: gender, gender identity, non-binary identity, gender-fair translation, grammatical gender, translation techniques, Yume Kitasei, *The Stardust Grail*.

Анотація

Робота присвячена перекладу книги Юме Кітасей «The Stardust Grail», зокрема, увага зосереджена на граматичних засобах вираження небінарного гендеру. Виявлено, що поняття «небінарність» та «гендерно-нейтральна мова» наразі є актуальними питаннями, представлені як у суспільстві, так і в наукових галузях. Ці концепти зумовлюють істотні труднощі у лінгвістиці та перекладі, оскільки мови оригіналу та перекладу мають суттєві розбіжності у родових системах. Були розглянуті теоретичні матеріали, релевантні для дослідження. Щоб впорядкувати використані при перекладі перекладацькі техніки, на якому мовному рівні вони реалізовані, а також які лінгвістичні засоби використовуються найчастіше у процесі кодування гендеру, було створено вибірку. Практичний аналіз перекладу містить 14 найвлучніших англо-українських прикладів з більш ґрунтовним аналізом перекладацьких трансформацій та обґрунтування можливих перекладацьких втрат. Темою подальших досліджень може стати запровадження прийнятних методів перекладу неозайменників задля збереження їх різноманіття та інклюзивності.

Ключові слова: гендер, гендерна ідентичність, небінарний гендер, гендерно-нейтральний переклад, рід, перекладацькі техніки, Юме Кітасей, «The Stardust Grail».

Contents

Introduction	4
Chapter 1. Translation of <i>The Stardust Grail</i> by Yume Kitasei	5
Chapter 2. Grammatical means of representing non-binary characters in the Ukrainian translation of <i>The Stardust Grail</i> by Yume Kitasei	41
2.1. The author’s biography and stylistic features of the text	41
2.2. Grammatical expression of gender and non-binary identity in contemporary linguistics	42
2.2.1. Gender, gender identity and the emergence of non-binary identity	42
2.2.2. The concept of grammatical gender	43
2.2.3. Linguistic means and translation challenges of non-binary identity expression	44
2.3. Practical analysis of the translation of non-binary identity expression in <i>The Stardust Grail</i> ...	45
Conclusions	49
List of references	50
Appendices	51

Introduction

Linguistics has always been closely connected with culture, language, and broader social context; therefore, new challenges continuously emerge. In recent years, gender issues have become a ubiquitous theme in both academic research and public discourse, which has led to increased attention to the ways language represents the diversity of gender identities. Moreover, it poses significant challenges for translators, because many languages differ in how they encode gender, so these issues must be acknowledged with a focus on broad context (social, linguistic, etc.). Despite plentiful number of studies concerning this matter, it is still underrepresented in Ukrainian language. This problem emerges from the fact that Ukrainian is a language with grammatical gender, which reduces the possibility of gender-neutrality.

The topicality of this study is predetermined by the growing need to develop productive and linguistically based approaches to gender-fair translation into Ukrainian, especially from English, as this language is considered as a notional, allowing inclusivity.

This topic, as well as related to it, was studied by numerous professors, such as D. Baron, J. Butler, P. Eckert, S. McConnell-Ginet, J. Audring, M. Lardelli and others.

The aim of the research is to translate a fragment of the book *The Stardust Grail* by Yume Kitasei and to analyze translation techniques used in the process of non-binary identity means of expression translation.

The tasks of the research are as follows:

1. To translate a selected fragment of the book.
2. To examine the genre and stylistic features of the text, as well as the author's background.
3. To examine the theoretical foundations of gender and non-binary identity in linguistics.
4. To identify the main means of non-binary identity expression.
5. To conduct an analysis of the translated fragment, focusing on the representation of non-binary characters' speech and descriptions.
6. To identify and analyze translation techniques used in the process of translation.

The research material is the fragment of the book *The Stardust Grail* by Yume Kitasei and its translation into Ukrainian. The fragment of the source text consists of 46 258 characters with spaces; the translated fragment consists of 47 787 characters with spaces.

The structure of the thesis is determined by its aim and objectives. It consists of an introduction, two chapters, conclusions, references, and appendices. The first chapter presents the translation of the selected fragment, while the second chapter is devoted to the analysis of grammatical means used in the representation of non-binary characters and translation techniques employed in their translation into Ukrainian.

Chapter 1. Translation of *The Stardust Grail* by Yume Kitasei

Chapter 1

Глава 1

The largest private collection of rare artifacts from other worlds could be found in central New Jersey at Princeton University, and if anyone knew Maya Hoshimoto was a thief, they wouldn't have let her anywhere near there.

Fortunately, no one did.

And anyway, she wasn't a thief anymore, just a thirty-one-year-old graduate student entering her second year toward a PhD in comparative cultures—who happened to know a lot about foreign artifacts.

It was an excessively pretty end of summer, the kind where the birds were chirping and a few flowers hung drunk from their stems, but the air had just an edge of premonition to it. For Maya, who had grown up offworld under a dome, weather of any kind still felt like a gift.

Maya wandered into the subbasement room of the Dr. Frank R. Humbert Alien Artifact Collection and Rare Books Archives, where staff were unboxing recent acquisitions. Her friend Pickle, one of the assistant archivists, looked up and grinned at her. “How do you always know when we've got a delivery? I didn't even know you were capable of waking up before ten.”

Найбільша приватна колекція рідкісних артефактів з інших світів зберігалася в самому серці Нью-Джерсі, у Принстонському університеті. Якби хтось знав, що Мая Хошімото колись була злодійкою, її б туди й близько не підпустили.

На щастя, про це ніхто не здогадувався. Зрештою, з минулим було покінчено: тепер вона була лише аспіранткою, якій уже виповнився тридцять один рік. Мая якраз розпочала другий рік навчання на здобуття ступеня кандидата наук із порівняльної культурології і, до того ж, чудово зналася на чужосвітніх реліквіях.

Кінець літа видався напрочуд гарним: птахи щебетали, поодинокі квітки п'яно хилилися на стеблах, а в повітрі вже відчувалося легке передчуття змін. Для Маї, яка виросла за межами Землі, під куполом, будь-яка погода й досі здавалася справжнім дарунком.

Мая зайшла до підвалу, де розміщувалася колекція неземних артефактів доктора Френка Р. Гамберта та архів рідкісних книг. Саме там співробітники розпаковували нові надходження. Її друг Огір, один із молодших архіваріусів, підняли погляд і широко всміхнулися:

- Як тобі щоразу вдається вгадати, коли в нас поставка? Мені й на думку не спадало, що ти взагалі здатна прокинутися раніше десятої.

“Obituaries,” Maya said, then realized that maybe this wasn’t the kind of thing a graduate student paid attention to: that the grandson of a famous explorer, Dr. Nkosi, had died in his bathtub a month ago. She added: “I saw the van outside.” Most material ended up sitting in storage for a couple of decades, but the Nkosi Foundation had dropped a hefty monetary donation to ensure that these items were given priority treatment.

Maya watched them remove artifacts from the boxes onto two long tables lined with black velvet. Her studies included an internship with the archives, which had a special relationship with the Department of Comparative Cultures. And while the pay was ridiculously low, she enjoyed hanging out here. She was friends with most of the staff, and every once in a while, they came across something truly special, something that might, just maybe, unlock a constellation of discovery. “Quite a personal collection,” said one of the other grad students.

Maya raised an eyebrow. What she saw so far was disappointing: counterfeits and other common items. She reached for a round stone object etched with wavy lines. “According to the inventory notes, those are worth more than your yearly paycheck,” said Pickle.

“Really? I know I don’t get paid much, but these are just personal hygiene products from the current era,” said Maya. She lifted it closer to her nose and inhaled a complicated scent,

– Стежу за некрологами, – відповіла дівчина й одразу збагнула: мабуть, це не зовсім те, чим зазвичай цікавляться аспіранти. Місяць тому онук відомого дослідника, доктора Нкосі, загинув у власній ванні. Вона поспіхом додала: – Та я просто побачила фургон надворі.

Зазвичай нові надходження роками припадали пилом у сховищі, але фонд Нкосі виділив чималу пожертву, тож цим предметам приділили особливу увагу.

Мая спостерігала, як артефакти виймали з коробок і розкладали на двох довгих столах, застелених чорним оксамитом. У межах навчання вона проходила стажування в архівах, які тісно співпрацювали з кафедрою порівняльної культурології. І хоч платили там сміховинно мало, їй подобалося проводити тут час. Вона товаришувала з більшістю працівників, до того ж час від часу їм траплялося щось по-справжньому особливе – щось, здатне започаткувати цілу низку відкриттів.

– Досить-таки особиста колекція, – зауважив хтось із інших аспірантів.

Мая підняла брову. Те, що вона бачила, не вражало: подробиці та інший непотріб. Вона простягнула руку до круглого кам’яного предмета з вибитими хвилястими лініями.

– Згідно з інвентарним описом, ці штуки коштують більше, ніж твоя річна зарплатня, – сказали Огір.

– Справді? Я, звісно, знаю, що мені платять небагато, але ж це звичайні засоби особистої гігієни нашої епохи, – сказала дівчина. Вона піднесла предмет

almost like chocolate with a burnt undertone. Fashionable right now on certain Belzoar worlds. “Even accounting for the cost of interstellar shipping.”

The others stared at her.

“What else we get?”

“This one’s a thousand-year-old Frenro sculpture.” The other grad student offered a peek.

“Mmmm.” Maya reached for the snarl of metal and stone. It reminded her of an old friend and a ship and all the ever-changing stars she’d left behind to be here.

“Careful!” said Pickle.

“This one’s fake too. And I’m always careful.” She lifted it higher, so its polished facets caught the light, and examined the smooth surface.

“Bullshit,” sputtered Brian, a conservator for the Artifacts Division. “It’s been authenticated. It’s one of the most valuable pieces of his collection.”

Maya probed one of the metal bits, ignoring his protests.

“These types of Frenro sculptures are like a memory box of places a Frenro has lived, hence the mixed media.”

“Yeah, and?”

“This piece here is”—she scanned it again with her ocular lenses— “quartz.”

“So?”

ближче до носа й вдихнула аромат – пахло шоколадом із ноткою горілого. Нині такі запахи були в моді в деяких белзоарських сонячних системах. – Навіть якщо врахувати вартість міжзоряної доставки.

Усі решта витріщилися на неї.

– А що там ще? – запитала Мая.

– Ось, – озався інший аспірант. – Скульптура френро, їй тисяча років.

– М-м-м... – вона простягнула руку до сплетіння металу й каменю. Воно нагадало їй старого друга, космічний корабель і всі ті мінливі зорі, які вона залишили позаду, щоб опинитися тут.

– Обережно! – вигукнули Огір.

– І це теж підробка. Я завжди обережна, – відповіла Мая. Вона підняла річ вище, так, щоб відполіровані грані впіймали світло, й уважно оглянула гладку поверхню.

– Та годі тобі! – пирхнув Браян, хранитель відділу артефактів. – Її автентичність підтверджено. Це один із найцінніших експонатів колекції.

Попри протести Браяна, Мая торкнулася одного з металевих фрагментів.

– Такі скульптури – це своєрідні скриньки пам’яті про місця, де жив конкретний френро. Тому й матеріали в них різні.

– Ну і що з того? – нетерпляче озався хтось.

– А ось цей елемент, – сказала вона, ще раз просканувавши предмет очними лінзами, – кварц.

“Quartz that appears to contain a significant amount of nitrogen,” Maya said. “Nitrogen in high concentration is poisonous to Frenro.”

“Oh my god. So true,” said Pickle with a laugh.

“And this fragment here”—Maya pointed out a black shard—“is a settler-manufactured data chip, the kind we used to make.” During the war, she meant, but didn’t say. She remembered her parents assembling the tiny parts that went into them every night at the kitchen table. Best to avoid mentioning it in mixed company.

Brian came to examine it. Maya would have liked to linger over the rest of the items, but there was a blinking in her lenses indicating an incoming call from her lead academic adviser, and it unfortunately could not be ignored.

- І що далі?
- Кварц із помітною домішкою азоту, – уточнила дівчина. – А азот у високій концентрації для френро отруйний.
- Боже мій. Ну звісно! – засміялися Огір.
- А цей фрагмент, – Мая вказала на чорний уламок, – виготовлений поселенцями чип для зберігання даних. Саме такі ми колись робили.

«Під час війни», – мала вона на увазі, але промовчала. Їй згадалися батьки, які щовечора за кухонним столом збирали крихітні деталі для таких чипів. У цій компанії краще було не зачіпати таку тему.

Браян підійшов ближче, щоб роздивитися знахідку. Мая залюбки затрималася біля решти предметів, але в її лінзах спалахнув сигнал вхідного виклику від наукового керівника. На жаль, проігнорувати його було неможливо.

Chapter 2

Глава 2

Her old silver Planet 9 bomber jacket barely kept out the chill of the stacks she'd retreated to for privacy. No need for anyone else to witness her humiliation.

The subbasement was a solid 18 degrees Celsius, dry, and dimly lit, to keep mold and deterioration at bay. The south side of the floor held metal shelves full of as yet untouched artifacts and the long tables where they'd been unpacking the Nkosi shipment. The north side boasted rare volumes and correspondence—Pickle's domain. There were never many people around.

Maya slipped into the expandable-meter gap between the shelves and slouched against the cold metal frame. The gloom was bearable, except it reminded her too much of the banged-up, dusty orange world she called home.

She removed a chunky camera ring from her pinky and balanced it on the lip of a shelf, then touched her earlobe. Dr. Liam Waterson's head materialized above a row of mint condition crimson-bound minutes from some conference on interstellar relations.

Її старий сріблястий бомбер «Планета-9» ледь захищав від холоду між стелажми, де вона сховалася, шукаючи усамітнення. Їй зовсім не хотілося, щоб хтось іще став свідком її приниження.

У підвальному сховищі постійно підтримували температуру близько вісімнадцяти градусів – тут було сухо й панувала напівтінь, аби запобігти появі плісняви та руйнуванню паперу. Південну частину поверху займали металеві полиці з іще не розпакованими артефактами та довгі столи, де саме працювали з надходженнями з фонду Нкосі. Північна ж була відведена під рідкісні видання й листування – володіння Огіра. Людей тут зазвичай майже не бувало.

Мая прослизнула в розсувний проміжок між стелажми й сперлася на холодний металевий каркас. Напівтемрява була цілком стерпною, якби не надто болісні спогади про понівечену, припалу пилом помаранчеву планету, яку вона колись називала домом.

Вона зняла з мізинця масивний перстень-камеру, поставила його на край полиці й торкнулася мочки вуха. Над рядом ідеально збережених протоколів у малинових палітурках матеріалізувалася голова доктора Ліама Вотерсона, який телефонував прямисінько з якоїсь конференції з міжзоряних відносин.

His face was puffy and pale under a shock of red hair, except for a flush that blotched his cheeks and neck. Scowling, as usual. For as long as Maya had known him, he was irritated or anxious or both, and there was something comforting about his consistency.

“What is this?” he asked, without preamble.

So he had read the paper.

He’d called a week ago and asked her to send over what she’d been working on this summer for Xenology, a premier scientific journal. Liam wanted her to get a head start on accruing publication credits—important if she wanted a future in academia. Extra important if she planned on focusing entirely on museum studies rather than fieldwork.

Except she hadn’t been working on the paper. She had spent the last two months hiking and attempting to catalog every flavor of ice cream in New Jersey. Which left the only acceptable option of somehow condensing what should have been several months of research into seventy-two hours and appending a description of a concert she’d once attended while high on otherworldly psychedelics. Still, considering it was closer than Liam had ever been to another world, she thought it a fine enough contribution to the field. Fine enough-ish. Maybe the detail about people vomiting acid on the carved stone floor and getting stuck when her soles began to melt was a little too much.

Обличчя в нього було набрякле й бліде під копицею рудого волосся, лише на щоках і шиї плямами палахкотів рум’янець. Як завжди, хмурий. Скільки Мая його пам’ятала, він постійно був або роздратований, або занепокоєний, а частіше – і те й інше водночас. У цій незмінності було щось по-своєму втішне.

– Що це таке? – запитав він без жодних передмов.

Отже, статтю він таки прочитав.

Тиждень тому Ліам телефонував і просив надіслати все, над чим вона працювала цього літа для «Екзобіології», одного з провідних наукових журналів. Він хотів, щоб Мая задалегідь почала напрацьовувати публікації. Це було важливо, якщо вона справді планувала академічну кар’єру. А ще важливіше – якщо мала намір зосередитися виключно на музейній справі, а не на польових дослідженнях.

От тільки над статтею вона не працювала. Останні два місяці Мая провела в роз’їздах, намагаючись задокументувати всі можливі смаки морозива в Нью-Джерсі. Зрештою їй залишився тільки один прийнятний вихід: якимось дивом втиснути дослідження, що мали б тривати місяцями, у сімдесят дві години, та ще й доповнити їх описом концерту, на якому вона колись побувала під дією позаземних психоделіків. Утім, оскільки це було значно ближче до міжгалактичного досвіду, ніж будь-що з життя Ліама, вона вважала такий внесок у науку цілком виправданим. Ну, майже цілком. Можливо, подробиці про те, як люди блювали кислотою на різьблену кам’яну підлогу, і як від тієї самої кислоти в

“It’s just a rough draft. To give you the general idea.”
 “This isn’t a research paper. It’s a personal essay.” Maya may have grown up speaking Settlement Japanese, but her English was fine, and still Liam enunciated every consonant like he wasn’t certain she understood. “You can’t submit this. I gave you an extremely detailed outline, and you’ve driven over it backwards and forwards with a truck. How have you not made more progress? The deadline for submission is in three days.” She decided to try for flattery first. “I figured as the foremost human expert on Belzoar culture you’d appreciate the unique set of firsthand observations.”

“Thank you for reminding me at every opportunity of all your ‘field’ experience,” snapped Liam. It was a sore subject. He might be an expert, but he had never left Earth due to a serious fear of flight, rooted in some wealthy childhood trauma involving a private plane. Despite this, his research techniques were excellent, and he was (Maya hated to admit) brilliant, which was how he had managed to develop cutting-edge theories without leaving New Jersey.
 “No, sorry, I didn’t mean that. Look, all we have to do is sprinkle in a little data and, like, charts, and this will be another award-winning—”

неї розплавилися підошви, аж вона прилипла до каменю, були вже зайвими.

- Це лише чернетка. Щоб ти вхопив загальну ідею.
- Це не наукова стаття. Це особисте есе, – відрізав Ліам.

З дитинства Мая, як і всі поселенці, спілкувалася японською, але з англійською в неї все було гаразд. І все ж Ліам вимовляв кожен приголосний звук так виразно, ніби не був певен, що вона його розуміє.

- Ти не можеш подати це до друку. Я надав тобі надзвичайно докладний план, а ти від нього й каменя на камені не залишила. Як так сталося, що ти взагалі нічого не зробила? Кінцевий термін подання – за три дні.

Вона вирішила зайти з лестощів.

- Я подумала, що тобі як провідному фахівцеві з культури белзоарів буде цікава ця унікальна сукупність безпосередніх спостережень.
- Дякую, що при кожній нагоді нагадуєш мені про весь свій «польовий» досвід, – різко кинув Ліам.

Це була болюча тема. Попри всю експертність, він ніколи не покидав Землю через панічний страх польотів – наслідок дитячої травми, отриманої на приватному літаку. Проте його методи дослідження були бездоганними, а сам він, як Мая неохоче визнавала, був блискучим ученим. Саме так йому вдавалося створювати передові теорії, не покидаючи Нью-Джерсі.

“What data? What charts?” Liam’s voice jumped an octave. “And I told you to stop referencing your precious mystical grail in any papers. This was supposed to be a paper about Belzoar music. Which your grail has nothing to do with, even theoretically. And if it did—I’m telling you, no serious scholars write about it.”

“That’s why it’s fresh!” Maya attempted a smile.

“It’s a myth,” he growled.

Maya crossed her arms. “It’s real. Frenro have seen it with their own eyes. Er, visual receptors.”

“Like when? A thousand years ago? Everyone knows Frenro don’t have the best memory,” said Liam.

At this point, Maya could have pointed out that only one of them had met a Frenro, let alone operated an LLC with one, but she decided accepting the lecture was the quickest route to ending the conversation. Her committee of three advisers was already down to two after a disagreement over an interpretation of Belzoar courtship practices that she maintained was problematic—the interpretation, not the practices. Her advisers were now just Liam and Dr. Barnes, a professor who had been “on the verge of retirement” for fifteen years and was happy for Maya to do whatever she wanted. If Liam dropped her too, the Department would likely ask her to leave.

- Ні, вибач, я не це мала на увазі. Послухай, нам треба лише додати трохи даних і кілька графіків, і це буде ще одна відзначена нагородами...
- Яких даних? Яких графіків? – аж заверещав Ліам, і голос у нього зірвався на високу ноту. – І я ж казав: припини згадувати свій дорогоцінний містичний Грааль у будь-яких роботах! Це мала бути стаття про музику белзоарів. Твій Грааль до неї жодного стосунку не має, навіть теоретично. А якби й мав – кажу тобі, жоден серйозний науковець про таке не пише.

– Ось у цьому і є моя новизна! – Мая спробувала всміхнутися.

– Це міф, – пробурчав він.

Мая схрестила руки на грудях.

– Він справжній. Френро бачили його на власні очі. Тобто зоровими рецепторами.

– Коли саме? Тисячу років тому? – відрізав Ліам. – Усім відомо, що пам’ять у френро не найкраща.

Мая могла б зауважити, що з них двох знайомством із френро могла похвалитися лише вона, не кажучи вже про спільне керування підприємством з одним із них. Проте дівчина вирішила, що найшвидший спосіб завершити розмову – просто вислухати чергову нотацію. Її комітет із трьох наукових керівників уже скоротився до двох після суперечки щодо шлюбних практик белзоарів. Мая вважала їхнє тлумачення проблемним – себто інтерпретацію, а не самі практики. Тепер її керівниками лишалися тільки Ліам і професор Барнс, який уже п’ятнадцять років як застряг

Liam scrubbed a hand through his beard. “This is a fucking nightmare. Like actually, this is the manifestation of a recurring nightmare I have.” At least he was transitioning from anger to anxiety, so that was good. “I just—I don’t know what to say. I’ve been trying to give you a chance, but you don’t make it easy. It’s like you don’t care. Why did you even come back?”

Because passion can be dangerous, she could have said, *and I’m too old to keep chasing ghosts*. But she said nothing, because when she said nothing, Liam tended to keep going until he tired himself out. Maya ran a finger over a neat row of books. She inhaled the scent of paper and dust and that sweet-acrid chemical glue they used for reassembling ceramics.

She had first come to Princeton for graduate school ten years ago. She and Liam had started in the same cohort. But Maya had taken a leave of absence in her first year to explore an existential crisis, and Liam had gone on to graduate and publish a book that was not only suitable for a mainstream audience but a bestseller. Now Maya was starting over, and Liam was a prodigiously young, tenured professor at their alma mater.

His husband, Quintin, was an old friend of Maya’s. Small galaxy, academia. That was, in fact, how Maya and Liam had

«на порозі виходу на пенсію» і з радістю дозволяв Маї робити що заманеться. Якщо Ліам теж від неї відмовиться, кафедра, найімовірніше, просто виставить її за двері.

Ліам провів рукою по бороді.

- Це просто якась бісова мара. Серйозно, наче я наяву побачив свій щонічний жах.

Принаймні він уже не лютував, а просто нервував – це був прогрес.

- Я просто... не знаю, що сказати. Я намагався дати тобі шанс, а ти тільки все ускладнюєш. Мені здається, тобі байдуже. Навіщо ти взагалі повернулася?

«Бо пристрасть буває небезпечною, а я вже застара, щоб ганятися за примарами», – могла б відповісти вона. Але Мая мовчала. Мовчання завжди спрацьовувало: Ліам зазвичай говорив доти, доки не виснажувався остаточно. Аспірантка провела пальцем по акуратному ряду книжок. Вдихнула запах паперу, пилу та того солодко-терпкого клею, яким колись скріплювали кераміку.

Уперше Мая приїхала до Принстона десять років тому на навчання в аспірантурі. Тоді вони з Ліамом були в одній групі. Але Мая взяла академічну відпустку вже на першому курсі, щоб розібратися зі своєю екзистенційною кризою. Ліам, навпаки, закінчив навчання і видав книжку, яка не просто зацікавила широку публіку, а й стала бестселером. Тепер Мая починала все спочатку, а він уже був вундеркіндом і молодим професором із постійним місцем роботи в їхній альма-матер.

reconnected when Maya decided to come back to Earth and give academia a second try.

Maya had been good at school once. She'd graduated with high honors from undergrad back in the day. And she did have impressive field experience. Last October, newly returned to Earth, she'd helped Liam publish a journal article that got stellar reviews. She even enjoyed life at the university when she wasn't drowning: the way a conversation at two in the morning could crack open your mind, the discoveries you might find combing through archive materials no one else had bothered to unbox, the possibility that you might be able to contribute something to the universe without anyone getting hurt.

But lately, every time she sat down to work, she seemed to get distracted. She'd survived her first year with a brutal slog that had been helpful for pushing away all other thoughts. But then summer had come, and since she'd eschewed the fieldwork route that most of the other students took, she'd been left knocking about campus.

"... There are only so many ways I can dodge the Chair asking about your performance metrics." The Chair of the Department already held it against Maya that she hadn't done fieldwork the past summer. Maya wrinkled her nose. She liked to fantasize about a time when academia wasn't about raw numbers—articles published, conferences attended, colleagues

Його чоловік, Квінтін, був давнім другом Маї. Світ науковців тісний – здається, тут усі між собою знайомі. Саме завдяки йому вони знову знайшли одне одного, коли вона вирішила повернутися на Землю й дати науці другий шанс.

Мая колись була хорошою студенткою. Вона закінчила бакалаврат із відзнакою і справді мала вражаючий досвід польової роботи. Минулого жовтня, щойно повернувшись на Землю, вона допомогла Ліамові опублікувати статтю, яка отримала блискучі рецензії. Коли робота не поглинала її з головою, Мая навіть насолоджувалася університетським життям: тим, як розмова о другій ночі може відкрити нові горизонти; знахідками в архівних матеріалах, які ніхто до неї не наважувався переглянути; можливістю дати світові щось нове, нікому не завдаючи шкоди.

Але останнім часом щоразу, коли вона сідала до роботи, її відволікали дрібниці. Весь перший курс вона виживала завдяки виснажливій, майже каторжній праці, що допомагала відгородитися від зайвих думок. Але потім настало літо, і оскільки вона відмовилася від польових досліджень, якими займалася більшість інших студентів, їй залишалося тільки блукати кампусом.

– Існує лише кілька способів уникнути розмови із завідувачкою кафедри про твої показники ефективності.

Завідувачка вже й так тримала на Маю зуб за те, що та проігнорувала польові дослідження минулого літа. Дівчина зморщила ніс. Їй подобалося марити часами, коли

“supported,” awards won, and grants pulled in. But she supposed if there was one thing people were good at, ivory tower or no, it was cramming themselves into some sort of grind.

She'd been so proud when she was admitted ten years ago, the first settler from PeaceLove to attend an Earth university, and one of the famous old ones at that. Her mother had cried, and her father had been insufferable. But then it was miserable. She'd come back, because she thought it would be different now that she was older, more mature, wiser, and smarter, with nothing to prove. But also, she didn't know what else to do.

“Send me a new draft by noon tomorrow,” Liam was saying. “We need to get you back on track or...” He leaned ominously into the conjunction. “That bad?” Maya asked. She was joking, but not really. She didn't want to know the answer, because deep down (not that deep), she was as vain as the next person. She adjusted the books before her so they formed a precise red line.

Liam shook his head. “We want you to reconsider fieldwork.” Maya's finger jerked one of the soft leather volumes out of formation. She didn't mean to leave Earth anytime soon if she could help it, even if missing space sometimes felt like having the refrain of a favorite song rattling around in her head

академічне життя не зводилося до сухих цифр: опублікованих статей, відвіданих конференцій, професійної підтримки колег та вибитих грантів. Але вона підозрювала: хоч би де опинилися люди й хоч би як надовго вони застрягли в ізоляції, вони всюди неодмінно створять довкола себе вир бюрократичної метушні. Мая так пишалася собою, коли десять років тому її прийняли до університету. Вона – перша серед переселенців із планети Мирлюба – вступила до земного університету, та ще й до одного з найпрестижніших. Мати тоді плакала, а батько не тямився від щастя. Але потім усе стало нестерпно. Вона повернулася сюди, бо вважала, що тепер усе буде інакше: вона подорослішала, стала мудрішою та спокійнішою, і їй більше нічого не треба доводити. Та правда була в тому, що вона просто не знала, куди ще їй податися.

– Надішли мені новий варіант завтра до обіду, – говорив Ліам. – Нам треба повернути тебе на правильний шлях, або...

Він загрозливо нахилився вперед.

– Усе справді так погано? – пожартувала Мая, але не зовсім. Вона не хотіла знати відповіді, бо в глибині душі (та й не надто вже глибоко) була, хоч як це банально, марнославною. Дівчина вирівняла книжки перед собою, щоб вони утворили чітку червону лінію.

Ліам похитав головою:

– Ми хочемо, щоб ти ще раз подумала, а чи не варто тобі все ж зайнятися польовою роботою.

without being able to hear it for real. “You never did any fieldwork.”

“Well, you’re not me!” snapped Liam. “And you don’t exactly love the museum stuff.”

Fair. She struggled with the quietude. It left too much space for guilt and grief to sneak in the window in the early morning so she couldn’t bring herself to get out of bed. She’d come here for a fresh start, and yet some days she could barely drag herself to lectures.

“What about that fieldwork proposal you put together a while back? I talked to Professor Muhammad, and he’d still take you.”

“That was under duress. I’m not spending a semester in the Belzoar Nodal Region,” said Maya.

“The Chair wants to put you on probation. You haven’t just been struggling, your work has been bad, and it’s offensive, because I know you know this, and you’re capable of doing better, so really you’re just wasting my time. I don’t have the bandwidth to save you from yourself. I can’t spend all my time propping you up. I have other responsibilities. My own problems. So, this afternoon, five p.m. Come by, and we’ll go through it. And follow the outline this time.”

Сіпнувшись, Мая випадково зсунула пальцем одну з м’яких шкіряних книжок із ряду. Вона не збиралася найближчим часом покидати Землю без нагальної потреби, хоча її туга за космосом муляла, наче застряглий у думках приспів улюбленої пісні, яку зараз не можеш послухати.

– Але ж ти, наприклад, ніколи не займався польовими дослідженнями, – зауважила вона.

– Ну, ти ж не я! – різко відрізав Ліам. – І музеї тобі, щиро кажучи, не дуже до душі.

Справедливо. Маї важко давалася тиша. Вона залишала занадто багато простору для провини та смутку, що пробиралися у вікно досвіта, коли вона не могла змусити себе навіть підвестися з ліжка. Вона приїхала сюди заради нового початку, але в деякі дні ледве спроможна була дійти до аудиторій.

– Як щодо тієї пропозиції про польові дослідження, яку ти підготувала нещодавно? – запитав він. – Я розмовляв із професором Мухаммадом, і він погодився взяти тебе в групу.

– о було під примусом. Я не збираюся проводити цілий семестр у галактичній зоні белзоарів, – відрізала Мая.

– Завідувачка кафедри хоче призначити тобі випробувальний термін. У тебе не просто проблеми – твоя робота відверто слабка. Це ображає мене, бо я знаю, що ти й сама це розумієш. Ти здатна на більше, а отже, зараз просто марнуєш мій час. Я не можу постійно тебе витягувати. У мене є власні

He cut the connection before Maya was able to retort: I don't like your new mustache, so I guess we both have issues with how the other one spent the summer. For the best.

She put her head down on a cart of unshelved materials. The sudden silence pressed inward. She tried to imagine she was out there in the black, enfolded by a blanket of starlight. No, even with her eyes closed, she could feel everything around her; she was drowning in the excess of matter.

Liam was always direct and often rude, but rarely this harsh. And what made the lecture worse was that he wasn't wrong. Therapy had helped, but she just didn't fit here, never had. Lone settler woman among all the rich and privileged Earth-born students. But she wasn't one to give up. She needed to find Pickle.

обов'язки та проблеми. Тож заходь сьогодні о п'ятій вечора, обговоримо все. І цього разу – дотримуйся плану.

Він кинув слухавку ще до того, як Мая встигла відрізати: «Мені не подобаються твої нові вуса, тож, ти своє літо також змарнував». То й добре.

Вона поклала голову на візок із нерозібраними матеріалами. Раптова тиша тиснула на плечі. Мая намагалася уявити, що вона десь там, у нескінченній темряві, оповита ковдрою зоряного світла. Але марно: навіть із заплющеними очима вона надто гостро відчувала все, що її оточувало. Вона буквально тонула в цій реальності.

Ліам завжди говорив прямо й часто бував грубим, але рідко настільки різким. І що робило нотацію ще дошкульнішою – він мав рацію. Терапія допомогла, але Мая так і не відчула себе тут своєю. Самотня переселенка серед заможних і привілейованих студентів, народжених на Землі. Та вона не з тих, хто здається.

Їй потрібно було знайти Огіра.

Chapter 3

Глава 3

Her friend was in their uncomfortably bright, tiny basement office, carefully removing paper books from an old, dusty box. One of the many reasons Pickle was hoping for a promotion was that they'd finally get an office upstairs with windows. They hooted when they saw Maya. "Brian is so pissed. He thinks you're right about the fakes. You always gotta ruin everything."

Pickle was five years younger than Maya, with a newly minted PhD in library science and a specific expertise in space exploration of the twentyfirst and twenty-second centuries. Having never left Earth, Pickle reveled in Maya's swashbuckling stories of space. Pickle, incidentally, wasn't their real name, and they didn't particularly like pickles.

"What's wrong, my puppy?" Pickle asked, registering the expression on Maya's face. Pickle had star-shaped blue glitter tattoos smattering their neck, a violet mohawk, and home-printed retro wire-rimmed glasses that magnified their eyes. They also had all the sense of humor and mischief that Liam lacked, which is why Maya and Pickle got along so well. They flipped over the book and examined the spine with an expert eye.

It was black, with flaking white-gold-embossed lettering and yellowing artificial pages that suggested late twenty-second-

Друга свого вона знайшла у їхньому крихітному підвальному офісі, де панувало некомфортно яскраве світло; вони обережно витягали паперові книжки зі старої, припалої пилом коробки. Одна з багатьох причин, чому Огір так прагнули підвищення, полягала в тому, що тоді вони нарешті отримали б кабінет нагорі – з вікнами. Побачивши Маю, вони вигукнули:

– Браян просто лютує. Він вважає, що ти маєш рацію щодо підробок. Тобі завжди вдається все зіпсувати.

Огір були на п'ять років молодші за Маю і щойно захистили докторську з бібліотекознавства, обравши вузьку спеціалізацію – космічні дослідження двадцять першого й двадцять другого століть. Попри те, що Огір ніколи не полишали Землі, вони упивалися лихими, майже піратськими історіями Маї про космос. До речі, Огір – це було не справжнє ім'я, та й самі солоні огірки вони, відверто кажучи, не дуже любили.

– Що трапилось, серденько? – спитали Огір, зауваживши вираз обличчя Маї.

Шию Огіра прикрашало татуювання з блакитних зірок-блискіток, а доповнювали образ фіолетовий ірокез і саморобні ретро-окуляри в дротяній оправі, що візуально збільшували очі. Бешкетства та іронії в них було з надлишком – саме стільки, скільки бракувало Ліаму, і тому Мая так легко знаходила з ними спільну мову. Огір перевернули книжку, пильно розглядаючи корінець.

century production. It looked like small-batch printing, possibly even a single-batch. The Chinese characters on the spine were faint but legible. Maya's ocular lenses superimposed a translation: Dr. Wei Huang. And more faintly: Expedition of the Traveler, A Memoir—Vol. 5.

Maya's next words died on her lips. "What's that?" she asked, seized by a sudden, total lust.

Her friend admired the volume with a gleam of desire that matched Maya's own. "This is the actual most valuable item from today's delivery. So. Fucking. Cool. Right? The boss said I was in charge of it until she gets back." They kept going but Maya no longer processed what they said.

She imagined she could smell the book from across the desk. Her fingertips itched to touch its paper pages, feel the faintest silty layer of dust from its decay.

One of the most famous space explorers of all time, Dr. Huang, had led an expedition 120 years ago deep into foreign regions of space, all the way into the Dead Sea itself. Six crew members had embarked. Only two returned—Huang and Nkosi. And the records of what happened were patchy, intentionally redacted by the crew, or so people said, as if they'd wanted to ensure no one could ever trace their path. Some believed they'd found something they didn't want anyone else to know about.

Він був чорним, з облущеним біло-золотим тисненням і пожовклими штучними сторінками, що однозначно вказувало на кінець двадцять другого століття. Друк здавався малотиражним, а то й зовсім одноразовим. Китайські ієрогліфи на корінці потьмяніли, але лишалися читабельними. Окулярні лінзи Маї миттєво вивели поверх переклад: «Докторка Вей Хуан». А нижче, ще блідіше: «Експедиція „Мандрівника“. Мемуари. Том 5». Наступні слова Маї завмерли на губах.

– Що це таке? – запитала вона, охоплена раптовим, непереборним азартом.

Огір дивилися на том із тим самим хтивим блиском в очах, який відчувала й вона сама.

– Взагалі-то, це найцінніша штука з усієї сьогоднішньої поставки. Просто. Чортівськи. Крута. Правда ж? Начальниця сказала, що поки її немає, я за неї відповідаю.

Вони говорили щось іще, але Мая вже не вловлювала слів. Їй здавалося, що вона відчуває запах книжки навіть через стіл. Кінчики пальців свербіли від жадання торкнутися сторінок, відчути на дотик ледь помітний наліт пилу, що лишився від повільного руйнування паперу.

Одна з найвідоміших дослідників космосу всіх часів, докторка Хуан, сто двадцять років тому очолила експедицію в далекі, недосліджені регіони, аж до самого Мертвого моря. У подорож вирушили шестеро членів екіпажу. Повернулися лише двоє – Хуан і Нкосі. А записи про те, що з ними сталося, були уривчастими й, подекували, навмисно відредагованими самими

They'd been hunting for a device that could create the nodes that led to new worlds—a “stardust machine,” once common, now lost. Rumor was they finally found it at the end of a seventeen-year search—but if that were true, then where was it?

More than a century since that journey, and the voyage of the ship, the Traveler, was shrouded in mystery. Many of the reports of its crew had been destroyed or lost, including this volume, the fifth of six, of an unpublished memoir. Until today.

Maya thought she might faint with excitement. Despite being Earthborn, Dr. Huang was something of a folk hero to settlers. She was a polyglot who spoke eight languages, including Mandarin, English, and Japanese, and at least one Belzoar language. She'd discovered most of the settlement planets in her first expedition. Maya couldn't believe this longlost volume had been stuck in some person's private storage with no one to appreciate what it really was. She could only imagine its contents.

“Hey, are you listening to me?”

“Hmm, what?” Maya asked.

учасниками. Наче вони прагнули за будь-яку ціну завадити комусь іншому відтворити їхній шлях. Дехто вірив: вони знайшли щось таке, що хотіли назавжди приховати від людства.

Вони розшукували дещо здатне прокладати тунелі до нових світів – «машину зоряного пилу», колись поширену, а нині безслідно втрачену. Ходили чутки, що наприкінці сімнадцятирічних пошуків пристрій таки знайшли. Та якщо це правда, куди ж він подівся?

Минуло понад століття, а подорож «Мандрівника» й досі залишалася оповитою таємницею. Більшість звітів екіпажу було знищено або загублено, зокрема й цей, п'ятий із шести томів неопублікованих мемуарів. Аж до сьогодні.

Мая відчувала, що ось-ось знепритомніє від захвату. Попри те що докторка Хуан народилася на Землі, для колоністів вона стала постаттю майже міфічною, героїнею народних переказів. Поліглотка, яка вільно володіла вісьмома мовами, серед яких мандаринська, англійська, японська та принаймні одна з белзоарських. Саме під час своєї першої експедиції вона відкрила більшість планет, згодом визнаних придатними для життя.

Мая не могла повірити, що цей загублений том роками припадав пилом у чиємусь приватному сховищі, а власник навіть не усвідомлював його справжньої цінності. Їй лишалося тільки уявляти, які таємниці ховаються на цих сторінках.

- Гей, ти мене взагалі чуєш?
- Га? Що? – перепитала Мая.

“I was asking if you could give a tour of the Collection to some potential donors. It’s a big deal. They just messaged today that they’re here on campus, and sorry they didn’t give us a heads-up, but they’d love to just ‘stop by’ in an hour, and I’m freaking out, okay? You know I don’t do public speaking. If you do this, it’ll get me—and you—major points with the boss. I bet you could get out of inventory duties for a month. Please say you’ll help me.”

Normally, the archives should’ve had someone more important than Maya give the tour, but Pickle’s boss, the Executive Director, was away on vacation, and Brian was painfully awkward and in a funk over the fakes in the delivery they’d just received. Whereas everyone knew Maya gave fantastic tours, on account of knowing dozens of interesting, obscure facts about the artifacts that even some of the archivists didn’t, thanks to her previous career.

“I can’t,” Maya said, wrenching her eyes from the book. “I have to pull off an academic miracle in the next few days, and—listen.” Maya leaned close and abandoned all attempt at nonchalance. “Can I read that?”

“Oh,” said Pickle. “I’m sorry. We haven’t digitized it yet, and access is by Executive Director authorization only. And anyway, someone’s already requested and been approved for it. That’s why I pulled it.”

“Who?”

“A visiting professor. Some guy who came down from Yale especially for it.”

- Я питаю, чи не могла б ти провести екскурсію «Коллекцією» для потенційних спонсорів. Це дуже важливо. Вони щойно дали знати, що вже на території університету, і перепросили, що не попередили заздалегідь. Хочуть заскочити за годину, я вже на межі паніки, розумієш? Ти ж знаєш, як мені важко виступати перед публікою. Якщо виручиш, ми обоє заробимо балів в очах боса. Б’юся об заклад, тебе звільнять від інвентаризації на місяць. Будь ласка, допоможи мені.

Зазвичай екскурсії архівами проводив хтось значно поважніший за Маю, але керівник Огіра, виконавчий директор, поїхав у відпустку, а Браян був болісно незграбним і геть не в гуморі через підробки в останній партії. Водночас усі знали, що Мая проводить чудові екскурсії: завдяки минулій кар’єрі вона сипала десятками маловідомих фактів про артефакти, про які не здогадувалися навіть досвідчені архівісти.

- Не можу, – відрізала Мая, силоміць відводячи погляд від книжки. – За кілька днів мені треба здійснити академічне диво, а ще... слухай...

Вона нахилилася ближче, остаточно облишивши спроби здаватися байдужою:

- Можна мені її почитати?
- Ох, – знітилися Огір. – Вибач. Ми ще не встигли оцифрувати цей матеріал, а доступ до нього відкривають лише з дозволу виконавчого директора. Та й до того ж на неї вже подали запит і його схвалили. Саме тому мені довелося її забрати.

Maya frowned. “How did he even know we had it? You just unpacked it. We haven’t added it to the catalog yet.”

Generally, he shouldn’t have had access until the whole collection had been processed, and even then only to the digital copy.

“Maybe he reads the obituaries too,” Pickle deadpanned. “I heard he talked to the Foundation about private acquisition but couldn’t get them to sell. When he heard we won the auction, he worked out some special deal with the Executive Director.” Maya wondered what kind of pull this guy had.

“But I’m your friend.” She collapsed into the narrow space between Pickle’s desk and the wall. Pickle didn’t have room for a second chair for guests. “And I’m going to be expelled.” She wasn’t above guilt-tripping when rare materials were involved. So she told Pickle about the call with Liam. “The missing two volumes are supposed to extensively cover their time in the Belzoar regions. I bet everything I need for my research is in that book.”

“Your paper on Belzoar music?” Pickle said. “Didn’t Liam give you an outline with suggested sources? I’m holding one of the greatest finds of my life, and you want to use it for an itty-bitty paper?”

- Хто саме?
- Запрошений професор. Якийсь тип із Єльського університету. Приїхав сюди спеціально заради цього.

Мая насупилася.

- Але як він узагалі дізнався, що книжка в нас? и ж тільки-но її розпакували. Ми навіть не внесли її до каталогу.

Зазвичай доступ відкривали лише після повної обробки колекції – та й то не до оригіналу, а до цифрової копії.

- Може, він теж читає некрологи, – сухо кинули Огір.
- Подейкують, що він намагався домовитися з фондом про приватну купівлю, але ті відмовилися продавати. А коли дізнався, що ми виграли аукціон, виторгував собі якусь особливу угоду з виконавчим директором.

Мая мимоволі замислилася, які ж зв’язки має цей чоловік.

- Але ж ми друзі.

Вона плюхнулася у вузький простір між столом Огіра та стіною, оскільки другого стільця для відвідувачів тут просто не було.

– І мене ось-ось виставлять за двері, – додала вона. Коли йшлося про рідкісні матеріали, Мая залюбки тисла на чужу жалість. Тож вона виклала Огірові все про дзвінок Ліама.

- Два зниклі томи мали б детально описувати їхнє перебування в регіонах Белзоара. Готова закластися, що все необхідне для мого дослідження саме в цій книжці.

“Come on,” begged Maya. “Just let me smell it.”

Pickle cackled and relented. It was something the two of them had bonded over, this insatiable curiosity: Maya’s for other worlds and Pickle’s for the past, both realms unknowable in their own way.

They cracked the case with a pop and a hiss.

“I’ll hold it,” said Pickle. “You can look over my shoulder. But no drooling. And don’t even think about recording.”

The volume creaked beneath Pickle’s fingers. Maya clutched their arm. Her whole body trembled with excitement. They turned the pages slowly together, Maya’s lenses translating the Chinese into Settlement Japanese as they went. Descriptions of months spent aboard the ship, the day-to-day antics, the fixing of things. Forget the paper, Maya wanted to hole up in the reading room with this book and devour it.

“Wait,” she said, reaching for the page to stop Pickle from turning it. Pickle swatted her finger away before it touched the paper.

“What?”

Maya was busy reading the description of the crew’s past rendezvous with a Frenro traveler:

- Твоя стаття про музику Белзоара? – перепитали Огір. – Хіба Ліам не дав тобі список рекомендованих джерел? Я тримаю в руках одне з найбільших відкриттів у своєму житті, а ти хочеш використати його для якоїсь там статті?
- Та годі тобі, – благально протягнула Мая. – Дай хоча б понюхати.

Огір розсміявся й таки здалися. Саме на цій невгамовній допитливості вони й зійшлися: Маю вабили інші світи, Огіра – минуле; обидві ці сфери були по-своєму незбагненні.

Вони відчинили футляр із глухим клацанням і шипінням.

- Я триматиму, – попередили Огір. – А ти дивися через плече. Тільки без слинотечі. І навіть не думай знімати.

Том тихо заскрипів під їхніми пальцями. Аспірантка вчепилася їм у руку, все її тіло тремтіло від захвату. Вони повільно гортали сторінки разом; лінзи Маї на ходу перекладали з китайської на поселенську японську. Описи місяців, проведених на кораблі, щоденні витівки, нескінченні ремонти.

Та до біса ту статтю: їй хотілося забитися в читальню з цією книжкою й проковтнути її за раз

- Стій! – вигукнула вона, простягаючи руку до сторінки, щоб не дати Огіру її перегорнути.

Вони відбили її палець ще до того, як той торкнувся паперу.

- Що таке?

Calendar's account of the stardust machine was the first tangible evidence we've had in over fourteen years that what we seek still exists. Calendar even described it: less than a meter tall, brown cylindrical trunk, not metal but more organic. At the top and bottom, something like tentacles or roots— though it is unclear if this is just because Frenro tend to describe many things as tentacles.

“Stardust machine,” said Pickle. “Isn’t that the thing they were searching for?”

“It—it can’t be,” said Maya.

“Why not?”

“No, I mean yes, I mean—” Maya stared at the description. Words fluttered in her chest. She wanted to tell Pickle she knew this machine that supposedly could construct gateways between solar systems. She’d dreamed of it.

“Are you all right?” Pickle asked, shutting the book and turning around. “You look like you need to sit down.” They offered their chair.

Maya shook her head. Her brain was whirling. Because she was filled with a sudden certainty that Dr. Huang’s machine was the very same object she had sought fruitlessly for nine years before returning to Princeton. “I need this book,” she told Pickle. “Just a few hours.”

Мая тим часом уже впивалася очима в опис зустрічі екіпажу з мандрівним френро:

«Свідчення Календаря про машину зоряного пилу стали першим за чотирнадцять років відчутним доказом того, що предмет наших пошуків досі існує. Календар навіть описав його: заввишки менш як метр, коричневий циліндричний стовбур – не металевий, а радше органічного походження. Угорі й унизу щось на кшталт щупалець або коріння, хоча незрозоміло, чи це не наслідок схильності френро описувати будь-що як щупальця».

– «Машина зоряного пилу», – повторили Огір. – Хіба не її вони шукали?

– Ні... цього не може бути, – видихнула Мая.

– Чому ж?

– Ні, тобто так... я хотіла сказати... – вона не зводила погляду з опису. Слова застрягли в горлі. Їй кортіло зізнатися Огіру, що вона знає цю машину – ту саму, що нібито могла відкривати брами між зоряними системами. Вона їй снилася.

– З тобою все гаразд? – запитали Огір, зачиняючи книжку й повертаючись до неї. – Може, присядеш? Вигляду в тебе немає.

Вони підсунули свій стілець.

Мая похитала головою. Думки шалено крутилися. Її раптом охопила впевненість: об’єкт докторки Хуан – це саме те, що вона безуспішно шукала дев’ять років, перш ніж повернутися до Принстона.

– Мені потрібен цей том, – сказала вона Огіру. – Хоча б на кілька годин.

“Okay ... no, sorry,” said Pickle. “The professor is coming by to use it this afternoon. But I can ask the boss if you can help me digitize it, and you can look at it then. Maya? What’s going on?”

Maya couldn’t meet their gaze. Why did you even come back? “Like you said, this is an incredible find.” Could she steal it just for a few hours? Well, yes, she could. But she wouldn’t. She was reformed.

“I’m your friend,” said Pickle, flicking her words back at her like an accusation. “And now I feel like you’re lying to me.” That stung, but only because it was true. She wanted to tell Pickle everything. But that required answering questions Maya wasn’t sure she was ready for.

Maya shut her eyes and listened to the building sigh. It was in quiet moments like these when time felt like a membrane surrounding her, as if she just stuck out a finger and poked, she might find herself tumbling into a different time and place. It didn’t work like that, of course. Not on Earth anyway. “I need to make something right.”

“And a book will help you do that?”

“It might. I hope so.”

Pickle pursed their lips. “Does this have something to do with whatever you were doing before you got here?”

“Contractor for a small independent shipping company.”

– Ні, вибач, – похитали вони головою. – Професор знайде по нього сьогодні по обіді. Але я можу запитати в керівництва, чи дозволять тобі допомогти мені з оцифруванням. Тоді й роздивишся.

Огір уважно змиряли її поглядом:

– Мая, що коїться?

Вона не наважувалася підвести очей. *Навіщо ти взагалі повернулася?*

– Ти маєш рацію – це неймовірна знахідка.

А що, як просто поцупити книжку, бодай на кілька годин?

Вона могла б. Так, могла. Але не стане. З цим покінчено.

Вона змінилася.

– Але ми ж друзі, – озвалися Огір, повертаючи її власні слова як докір. – А зараз таке відчуття, ніби ти мені брешеш.

Від цих слів стало боляче – бо то була правда. Хотілося розповісти все, але для цього довелося б відповідати на запитання, до яких Мая ще не була готова.

Вона заплющила очі й прислухалася до шуму будівлі. У такі хвилини час відчувався мов тонка мембрана довкола: здавалося, варто лише простягнути палець і легенько ткнути – і провалишся в інший вимір. Звісно, так це не працювало. Принаймні на Землі.

– Мені треба дещо виправити.

– І книжка тобі в цьому допоможе? – запитали Огір.

– Можливо. Я на це сподіваюся.

Вони стиснули губи.

– Це якось пов’язано з тим, чим ти займалася до повернення?

“Sure. Accounting and tracking shipments, blah blah blah.”

But Pickle was trying to meet her wherever she was in the fog, and they both knew it. Pickle slipped the volume back in the vacuum case. They waited with the same patience that made them so good at their work.

“I have this friend who has been looking for something for almost a hundred years,” said Maya, and then she winced, because she’d been avoiding thinking about how she’d left things with Auncle, and now she was again.

“I take it this friend isn’t human.... Wait, does this have to do with your obsession with the so-called grail?”

“It’s not so-called,” said Maya.

“Well, it’s called that by you, so...”

“Fine,” said Maya. “I gave it that nickname, but it’s a real object. You know a couple of hundred years ago, Frenro stopped being able to have children? Around the same time the last of these things was seen. Which is not a coincidence. My friend Auncle believes it’s a critical part of the Frenro ecosystem, without which they can’t conceive—like flowers without honeybees. Auncle wants children more than anything.”

Already, she could feel the path calling her back, the sugar-sweet high of obsession still within reach. She had given up the quest because she had learned the hard way it would eat the years of her life and spit her out old with nothing to show

- Я працювала за контрактом у маленькій незалежній транспортній компанії.
- Ага, – протягнули Огір. – Облік, логістика... бла-бла-бла.

Огір намагалися бути з нею на одній хвили, попри всю її розгубленість, і обоє це розуміли. Вони чекали на пояснення з тим самим терпінням, яке робило їх такими майстерними у своїй справі.

- У мене є друг, який шукає дещо вже майже сто років, – мовила Мая і вмить скривилася: намагалася не згадувати, як прощалася з Дядьком, а тепер знову довелося про це думати.
- Гадаю, цей друг... не людина, так? – Огір замовкли на мить. – Стій, це якось пов’язано з твоєю одержимістю так званим Граалем?
- Він не «так званий», – виправила дівчина.
- Ну, так його звеш ти, тож...
- Гаразд, – погодилася вона. – Я дала йому таку назву, але це цілком реальний предмет. Знаєш, кількасот років тому френро раптом перестали народжувати дітей? Саме тоді востаннє бачили цю річ. І це не випадковість. Мій друг, Дядько, вважає її важливою частиною екосистеми френро: без неї вони не можуть давати потомство – це як квіти без бджіл. А вони понад усе хочуть дітей.

Мая відчувала, як колишня пристрасть кличе назад; солодке сп’яніння одержимістю все ще було на відстані простягнутої руки. Вона покинула пошуки, бо на власному досвіді пізнала: це зжере роки життя і виплюне

for it but a trail of mistakes. Auncle hadn't understood why she'd left, hadn't been able to. No, she couldn't do that again—but if she figured out where it was, she could at least tell Auncle.

Pickle was considering what she'd said. “The Frenro can't have children anymore? Why don't more people know this? That's heavy.”

“There aren't a lot of them left to talk about it. I've only met six in my lifetime.”

“Wow.” Pickle's eyes filled with tears. “That's horrible.”

“This stardust machine—I think it's my grail. Their grail. And this book could be the key to finally finding one. That's why you have to let me borrow it.”

She thought she had Pickle close to yes. But then Pickle pivoted away, flicking at an invisible message. “Damn. Those important visitors I told you about are here. So listen. How about a deal...”

Which was generally how all Maya's wild and terrible adventures started.

She said yes.

тебе старою, залишивши по собі лише шлейф помилок. Дядько не зрозуміли, чому вона пішла, та й не зміг би. Ні, вона не мала права знову в це вв'язуватися – але якщо вдасться з'ясувати, де воно, вона бодай зможе їм сказати. Огір обмірковували почуте.

- Френро більше не можуть мати дітей? Чому про це так мало знають? Це ж катастрофа.
- Лишилося небагато тих, хто може розповісти. За все життя я зустріла лише шістьох.
- Лишенько... – очі друга наповнилися сльозами.
- Ця машина зоряного пилу... гадаю, це мій Грааль. Їхній Грааль. І цей том може стати ключем до розгадки. Саме тому ти мусиш мені його позичити.

Здавалося, Огір уже готові були погодитися, та раптом відвернулися, зачитавшись невидимим повідомленням.

- Чорт забирай. Ті поважні гості, про яких я казав, уже тут. Слухай, як щодо угоди?..

Саме так зазвичай починалися всі дикі й неймовірні пригоди Маї.

Вона погодилася.

Chapter 4

Глава 4

Maya congratulated herself on how far she'd come in terms of personal growth. It was 11:00 a.m., and she wasn't even thinking about stealing the Huang book. Though it would have been easy. The building was desolate during August, and the volume was just sitting in a hold cabinet with a lock so simple Maya could have hacked it eyes closed with one hand while sipping tea. But she'd given up that life when she'd sucked in her first lungful of natural air in over a decade.

She still couldn't wrap her mind around the fact that she and Dr. Huang had pursued the same object, a century apart.

She'd been obsessed with the legend of Dr. Huang's expedition when she was a child: the journey to other worlds beyond human space, the camaraderie of the crew of the Traveler, and the discoveries of long-lost civilizations. She leaned back against the welcome desk of the archives, appreciating the mild yellow sunlight streaming in through the front windows.

Her eyes lifted to a quote by Dr. Wei Huang inscribed over the front entrance: You can't live in the universe without leaving footprints.

Perhaps it should have said: You can't live without damaging things. Maya grimaced.

A message from Liam appeared in her feed. She opened it with a double wink. There was a pitted slab of building block displayed in the middle of the lobby, the remnants of an

Мая подумки похвалила себе за те, як далеко просунулася в роботі над собою. Була одинадцята ранку, а вона ще навіть не замислювалася про те, щоб украсти книгу. Хоча це було б дитячою забавкою. У серпні будівля стояла порожньою, а том спочивав за замком настільки примітивним, що Мая зламала б його із заплющеними очима, попиваючи чай. Але вона залишила те життя в минулому – тоді, коли вперше за десять років вдихнула на повні груди чисте повітря.

Вона й досі не могла осягнути, що вони з докторкою Хуан, розділені цілим століттям, полювали на одне й те саме. У дитинстві Мая була безтямно захоплена легендою про експедицію докторки Хуан: мандрівкою до світів за межами людського простору, товарицьким духом екіпажу «Мандрівника» та відкриттями давно зниклих цивілізацій. Вона сперлася на стійку реєстрації і на мить дозволила собі насолодитися м'яким золотавим світлом, що лилося крізь вікна.

Погляд ковзнув угору, до викарбуваної над входом цитати Вей Хуан: «У Всесвіті неможливо жити, не залишаючи слідів».

«Мабуть, слід було написати: „Неможливо жити, не завдаючи шкоди“», – Мая скривилася від власної думки.

У списку повідомлень з'явилося нове, від Ліама.

Аспірантка відкрила його подвійним кліпанням. Посеред вестибюля височіла пошерхла кам'яна стела з будівельних

ancient civilization. The words in her ocular lens hovered over it like a caption.

Just wanted to say sorry. Have some personal stuff going on right now, and I may have unfairly transferred some of that. However, substance of what I said was all accurate. See you this afternoon.

What personal stuff could have him so off-kilter? He had everything: a perfect marriage, a sterling professional reputation, two bestselling books, a house that was fully paid for, a trust fund, and three parents who doted on him. She envied him.

Notable, though, that he'd said nothing about the Huang book. She'd sent him a message, hoping he might intervene and prevent it from being handed over to the Yale professor. It was a sign of his distraction that he wasn't already down here demanding to see it.

Sighing, she went back to skimming research materials with one eye and watching for Pickle's wealthy couple from Minnesota with the other.

The deal that Pickle had offered was this: Maya would give Judy and Emon Bond a tour that would convince them to cut a big fat check to support the archives, and in return, Pickle would temporarily "process" the Huang book for a few hours while Maya looked through it.

So here Maya was, plotting how to convince this couple to make a sizable donation. She could tell them the swashbuckling story about how the Humbert Archives ended

блоків – уламок давньої цивілізації. Текст у її лінзі завис прямо над каменем, наче музейний підпис:

«Хочу вибачитися. У мене зараз певні особисті негаразди, і, можливо, я несправедливо зірвався на тобі. Втім, по суті все, що я сказав, – правда. Побачимося сьогодні по обіді».

Які ще «особисті проблеми» могли так вибити його з колії? У нього було все: ідеальний шлюб, бездоганна репутація, два бестселери, виплачений будинок, трастовий фонд і троє батьків, які в ньому душі не чули. Вона йому заздрала.

Показово, однак, що про книгу Хуан він не згадав ані словом. Мая відписала йому, сподіваючись, що він усе ж втрутиться і не дасть передати фоліант ельському професорові. Те, що Ліам досі не примчав сюди з вимогою негайно показати йому том, лише підтверджувало: він і справді розгублений.

Зітхнувши, вона знову взялася переглядати наукові матеріали одним оком, а іншим пильнувала, чи не з'явиться заможне подружжя з Міннесоти, на яке чекали Огір.

Угода була простою: Мая проводить для Джуді та Імона Бондів екскурсію, яка переконає їх виписати щедрий чек на підтримку архіву, а натомість Огір «оформлюватимуть» книгу кілька годин, щоб дівчина встигла її вивчити.

Тож вона сиділа й міркувала, як задобрити візитерів задля солідної пожертви. Можна було, до прикладу, розповісти соковиту байку про те, яким чином над архівом Гумберта

up with the American flag upstairs. Midwesterners loved that one.

The heavy doors opened, allowing the entry of a blue-and-yellow clamshell delivery drone. It made a beeline for her. She held out a hand automatically, and it handed her an obsidian box, one of those cheap projectors you could order if you didn't have a projection ring—or you didn't want to be tracked.

She scanned it for a name and nearly dropped it in confusion: Auncle. But Auncle wasn't in system, Auncle couldn't be—

The doors opened a second time and her visitors entered. She shoved the box into her pocket and replastered on a smile. Both wore short sleeves and matching baggy blue trousers upcycled from former NASA jumpsuits. From their attire, the zealous gleam in their eyes, and Pickle's description of them, Maya already knew their type. Which was to say, well-meaning space enthusiasts.

"Hello! I'm Emon, and this is Judy," said Mr. Bond. "We heard you're a student. Three cheers for Old Nassau, eh?" According to Pickle, these folks had recently inherited a highly profitable plastic decomposition company and were in the market for worthy causes.

She felt their eyes scroll past her patched bomber jacket and low-quality cloth pants that should have been recycled several years ago. One of the things she'd sworn to herself this time

замайорів американський прапор. Публіці із Середнього Заходу подібні оповідки завжди припадали до душі. Важкі двері розчинилися, впускаючи синьо-жовтого дрона-кур'єра з розкривним корпусом. Апарат попрямував просто до неї.

Машиналино простягнувши руку, Мая відчула на долоні вагу обсидіанової коробочки. Це був один із дешевих проєкторів, які зазвичай купують, не маючи спеціального персня або ж бажаючи уникнути відстеження.

Вона просканувала дані відправника й мало не впустила пакунок від подиву. Дядько. Проте їх не було в системі, такого просто не могло статися...

Двері розчинилися вдруге, впускаючи відвідувачів. Дівчина швидко сховала коробку до кишені й знову наліпила на обличчя усмішку. Подружжя Бондів було у футболках та однакових мішкуватих синіх штанах, перешитих зі старих костюмів НАСА. З їхнього вбрання, фанатичного блиску в очах та описів, які надали Огір, Мая вже розуміла, з ким має справу. Перед нею стояли наївні фанати всього космічного.

– Вітаю! Я Імон, а це Джуді, – мовив чоловік. – Ми чули, що ви студентка. Ну що ж, триразове «ура» Принстону?

За словами Огіра, нещодавно це подружжя успадкувало надзвичайно прибуткову компанію з переробки пластику й тепер шукало гідні справи для інвестицій.

Вона відчула, як погляди гостей пройшлися по її залатаній куртці та дешевих штанах, яким давно пора було піти на переробку. Мая твердо обіцяла собі не намагатися злитися

around was that she wouldn't try to blend in. But conformity could be a comfort, and there were times when she regretted her choices; everything about her screamed settler.

"Nice to meet you," she said, and then remembered to offer a hand to shake, Earth-Western-style.

He started to take it before his gaze settled on the tattoo pattern outlining her left eye like a ring of ancient keys. She'd gotten it in college as a way of embracing what she was, to the extreme consternation of her parents, who didn't approve of tattoos of any kind. There were only two reasons people got this one: either because they were from Earth and young and foolish and thought it was "like, just kind of quantum," or because they had grown up on one of the outer system settlements and were Infected as children. As Maya had been.

Most Earth folks might mistake it for the former, but the Bonds knew space. Out there, it was a mark of pride that you had survived, that you were something more than normal human. But on Earth? Well.

Emon dropped his hand and coughed, pretending he hadn't. The book, Maya told herself. You're doing this so Auncle can find the grail.

"Welcome to Humbutt!" That was the student nickname for the building. Maya clapped her hands with more cheer than she felt. "We are going to have a fun time!" She was overdoing it. Sweat trickled down the inside of her shirt, and her voice sounded too loud in her ears.

"Bless you! We sure are!"

з натовпом, хоча конформізм міг би забезпечити певний затишок. Часом вона шкодувала про свій вибір, адже колоністку в ній було видно за кілометр.

– Приємно познайомитися, – відповіла дівчина й одразу згадала про необхідність простягнути руку для вітання, як це заведено на Землі.

Імон уже було подався назустріч, та його погляд застиг на візерунку татуювання. Малюнок обрамляв ліве око, наче кільце старовинних ключів. Вона зробила його ще в коледжі, шукаючи власний стиль наперекір батькам, які не схвалювали жодних натільних знаків. Існувало лише дві причини для такого татуювання: або ти із Землі – молодий, нерозумний і вважаєш, що це «типу круто», або ж виріс в одній із колоній на околицях Сонячної системи і був заражений ще в дитинстві. Як Мая.

Більшість землян, імовірно, прийняли б це за підлітковий бунт, проте Бонди зналися на космосі. Там, у віддалених світах, це вважалося знаком гордості: ти вижив, ти щось більше за звичайну людину. А на Землі все сприймалося інакше.

Гість опустил руку й відкашлявся, вдаючи, ніби нічого не сталося. Маї довелося нагадати собі, що все це заради книги, Дядька та Грааля.

– Ласкаво просимо до Глухотні! – так студенти жартома називали будівлю. Дівчина плеснула в долоні з куди більшим ентузіазмом, ніж відчувала насправді. – На нас чекає весела пригода!

Вона явно перебрала. Піт стікав по спині, а власний голос лунав у вухах занадто голосно.

She led them to the elevator. The museum was on Humbutt's fifth floor. The base of the building was encased in stone, with excessive faithfulness to the Gothic architecture that still dominated campus. Above the second story, the building transitioned to glass and steel and mycelial concrete, and the effect was jarring and hideous. Naturally, it had won several architectural awards.

"I just *love* your accent," said Judy, as a segue to asking what she really wanted to: "Where are you from?"

"PeaceLove," said Maya.

"The Japanese one," Judy explained to Emon.

"Ah, I've been to Tokyo a couple of times," said Emon.

"Amazing place. They've got a seawall almost as big as the Great Wall. And I just love the people."

"I've never been," admitted Maya. Her father's parents were climate refugees from some of the smaller cities swallowed by the rising sea. "My mother is from New Jersey, though. I still have family here." It was one of the reasons she'd wanted to come to Princeton: to get to know the family she'd only exchanged video messages with over the years.

"Wonderful," said Emon.

She leaned in to let the retina scanner at the elevator bank capture her eye. "As you can see, security is tight," Maya said, knowing they'd be impressed. "Unless you're authorized, you can't see the collection without a guided tour." Some of

– О так, справді буде весело!

Вони пройшли до ліфта. Музей розташовувався на п'ятому поверсі Глухотні. Нижня частина споруди була оздоблена каменем у суворій відповідності до готичного стилю, який досі домінував на території університету. З другого поверху архітектура переходила у скло, сталь та бетон із міцелію, що створювало дисонанс і виглядало потворно. Звісно, будівля вже встигла отримати кілька престижних нагород.

– Мені дуже подобається ваш акцент, – мовила Джуді, готуючи підґрунтя для питання, яке її насправді цікавило: – Звідки ви?

– Я з планети Мирлюба, – відповіла Мая.

– Японська колонія, – пояснила жінка Імону.

– А, я бував у Токіо кілька разів, – підхопив чоловік. – Дивовижне місто. Там є дамба, майже така ж величезна, як Велика китайська стіна. І я просто обожаю тамтешніх людей.

– Я ніколи там не була, – зізналася дівчина. Батьки її батька були біженцями з невеликих міст, які поглинуло море. – Але моя мати родом із Нью-Джерсі. У мене тут досі є родичі.

Це була одна з причин, чому вона захотіла вступити до Принстона: познайомитися з рідними, з якими роками обмінювалася лише відеоповідомленнями.

– Це ж чудово, – кивнув Імон.

Вона нахилилася оком до сканера сітківки біля ліфта.

– Як бачите, система безпеки тут сувора, – зауважила студентка, знаючи, що це справить враження. – Без

Maya's ex-associates would have given several appendages for just five minutes unattended inside the collection, but to date, no one had ever successfully broken in. The words had their intended effect; both of the Bonds straightened in anticipation.

They filed into the elevator. The box in Maya's pocket vibrated. She squeezed it, and it stopped.

"How'd you get into xenology?" asked Judy as the lift rose.

"Oh, ah, it's always been a passion of mine." Not quite a lie.

"Same here! Have you ever been to the California Museum of Other Peoples?"

Just once, a few years ago for a job, but she wasn't about to say that. Fortunately, the question had only been asked as an excuse for Judy to add, "We were just there a month ago and saw some really incredible stuff— honey, remember that Oorani skin we saw? It was studded with diamonds."

"Here we are!" said Maya, ignoring the comment.

The elevator doors opened, and they disembarked into a cold foyer. Before them stood a vault-like door with an automated security station in front of it.

"Will we get to see the Belzoar mineral composition?" Emon wanted to know.

"Absolutely."

екскурсії та спеціального дозволу колекцію не побачити.

Деякі колишні спільники Маї віддали б кілька кінцівок за хоча б п'ять хвилин наодинці з цією колекцією, проте досі нікому не вдавалося проникнути всередину. Слова подіяли: обоє Бондів випрямилися в очікуванні.

Вони зайшли в кабінку. Коробочка в кишені завібрувала.

Дівчина стиснула її, і вібрація припинилася.

– А чому ти вирішила займатися екзобіологією? – запитала Джуді, поки ліфт підіймався.

– О, це завжди було моєю пристрастю, – майже не збрехала Мая.

– І моєю теж! Ти колись була в Каліфорнійському музеї Інших народів?

Студентка відвідувала те місце лише раз кілька років тому у справах, але про це вона збиралася мовчати. На щастя, питання було лише приводом для Джуді додати:

– Ми були там місяць тому й бачили просто неймовірні речі. Любий, пам'ятаєш шкіру Оорані? Вся в діамантах!

– Ось ми й на місці! – оголосила Мая, ігноруючи коментар.

Покинувши ліфт, вони опинилися в прохолодному фое перед великими дверима, схожими на сейф, та автоматизованим пунктом охорони.

– Чи зможемо ми побачити мінерал Белзоара? – запитав Імон.

– Звісно.

– А можна... можна до нього доторкнутися?

“Can we ... can we touch it?” There was a superstition that if you touched a Belzoar mineral composition, you would have good luck for a year. It was also a rare and priceless artifact, and there was no way anyone would be getting their oily human fingers on it on Maya’s watch, trillionaires or no. “There’s a model that imitates the texture well,” Maya promised instead. She hated to disappoint before the tour had even started.

Maya worked through the usual security measures—a physical lock and key, a coded entry point, more thumb and retinal scans—before the vault swung open. They were authorized to be here, and yet Maya felt all her nerve endings tingle in anticipation, as if she were here for a job.

Which she was. Just not that kind.

The Bonds pushed greedily into the first room.

The artifact collection was organized across four rooms. The first three were roughly in chronological order, one room for each era of human interstellar exploration: the First Contact era; Early Exploration led by Frank Humbert, for whom the collection was named; and the Early Settlement period, of which Dr. Huang was the leading pioneer.

The couple oohed and aahed over the quaintness of everything in the First Contact room: mobile phones, commemorative food and drink containers from the welcome ceremony, notebooks, and stuffed eightlegged Belzoar dolls that resembled spiders more than the actual people.

The curators had done a good job. Stirring orchestral music swelled as they moved through the room. Hope lingered in the air like perfume: of a cleaner, more peaceful Earth, science

Існував такий забобон: якщо торкнутися цього мінералу, то протягом року в усьому щаститиме. Проте артефакт був рідкісним і безцінним, тож ніхто не мав і шансу осквернити його дотиком під наглядом дівчини, навіть трильйонери.

– У нас є макет, який добре імітує текстуру, – запропонувала натомість студентка. Вона не хотіла розчарувати гостей ще до початку екскурсії.

Мая пройшла звичні заходи безпеки: кодований вхід, кілька сканувань відбитка великого пальця та сітківки ока, перш ніж сховище відчинилося. Попри наявність дозволу, вона відчувала, як нервові закінчення тремтять від збудження, ніби вона прийшла сюди на справу. Що, власне, було правдою, просто дещо іншого штибу. Бонди жадібно увірвалися до першої зали. Колекція артефактів розміщувалася в чотирьох приміщеннях, три з яких були вибудовані в хронологічному порядку за епохами міжзоряних досліджень: час Першого контакту, період Раннього дослідження під проводом Френка Гамберта та етап Ранньої колонізації, провідною постаттю якого була докторка Хуан.

Подружжя захоплювалося всім, що бачило в кімнаті «Першого контакту»: мобільними телефонами, пам’ятними контейнерами для їжі та напоїв із вітальної церемонії, ноутбуками та плюшевими восьминогими ляльками белзоарів, які більше нагадували павуків, ніж справжніх представників цього народу.

Музей, дякуючи кураторам, вийшов цікавим. Поки відвідувачі рухалися кімнатою, наростала зворушлива

and advancement, traveling to new worlds, and being part of something bigger than one single rock going round a sun.

Maya pointed out the framed photo of the James Webb telescope next to shifting, grainy first images of a black patch in a field of stars: the anomaly that had appeared a tenth of the way between Mars and Jupiter only a decade after the first successful crewed mission to Mars. At the time, the only permanent presence outside Earth was the ISS II orbiting the planet and two occupied bases on the moon.

All people knew was they'd never seen anything like it: a dark thing the size of two cargo ships that lacked the expected mass or gravitational distortion of a black hole and expanded a few millimeters each year.

The Bonds admired the pitted and battered piece of metal that covered a third of the ceiling. They read the mosaic of faded corporate logos: sponsors of one of the first probes.

A year into scientists' study of the anomaly, they'd been surprised by Belzoar probes popping out of it. "That's when we realized what we had been looking at was a node that led to other worlds and people." Belzoar explorers showed up shortly after to assess their new neighbors, and if they hadn't been impressed, they at least hadn't crushed humans with their superior technology.

She could tell she was doing a good job by the number of their questions. She ushered them through the exhibit fast enough to

оркестрова музика. У повітрі, мов парфуми, витала надія: на чистішу Землю, на технічний прогрес і приналежність до чогось більшого, ніж одна-єдина куля, що обертається навколо Сонця.

Дівчина вказала на фотографію телескопа Джеймса Вебба в рамці, поруч із якою висіли перші нечіткі зображення чорної плями серед зірок. Це була аномалія, що з'явилася між Марсом і Юпітером лише через десять років після першої успішної місії на Марс. На той час присутність людства за межами рідної планети обмежувалася міжнародною космічною станцією та двома базами на Місяці.

Усі знали лише те, що ніколи не бачили нічого подібного: темний об'єкт розміром із два вантажні судна, який не мав ані очікуваної маси, ані гравітаційних викривлень чорної діри, і щороку розширювався на кілька міліметрів.

Подружжя милувалося пошкодженим металом, що займав третину стелі, розглядаючи мозаїку вицвілих корпоративних логотипів – спонсорів одного з перших зондів.

За рік після початку досліджень аномалії вчених приголомшила поява зондів Белзоара.

– Саме тоді ми зрозуміли, що перед нами тунель, який веде до інших світів та народів, – пояснила дівчина. Невдовзі з'явилися й белзоарські дослідники, аби оцінити нових сусідів. Якщо вони й не були вражені, то принаймні не розчавили людство своєю технологічною перевагою. За кількістю запитань Мая бачила, що добре справляється. Вона вела гостей виставкою досить швидко, щоб

keep their excitement stoked, but not so fast that they felt cheated.

The adjacent chamber was a large, dimly lit room with long rows of cases featuring tools of the first exploration teams of other worlds: a laptop that had belonged to Dr. Frank Humbert himself, a camera, and plastic replicas of ration bars. Maya pointed out a few more objects, offering tidbits like: “That set of cutlery is worth more than a five-bedroom house in Princeton,” and “There’s a museum in Germany that blew a third of their annual budget on a counterfeit bag that was supposed to have belonged to Frank Humbert.”

They drooled over the original spacesuit with HUMBERT embroidered over the chest. Maya politely stopped Emon from running a hand over several space rocks.

The box in her pocket buzzed again. She squeezed it and fired off a message. Need a few! Sorry!

“I can’t wait to show you this next room!” she chirped, as if she didn’t hate it. It was filled with long rows of cases featuring various tools and clothing from humanity’s first off-world settlements. The main feature was an alternate-reality projection of a domed city, which stretched out beyond the walls.

And she was hit by that complicated wave of homesickness and alienation. The feeling of seeing yourself in a display case: your food, your dress, your whole way of life, pinned and neatly labeled—like being boiled and reduced on an electric stove to be eaten.

підтримувати азарт, але не настільки квапливо, аби ті відчули себе ошуканими.

Сусідня зала була великою, слабко освітленою кімнатою з довгими рядами вітрин. Там зберігалися інструменти перших експедицій: ноутбук самого доктора Френка Гамберта, камера та пластикові муляжі сухпайків. Студентка звернула їхню увагу на ще кілька експонатів, додаючи влучні деталі: «цей набір столових приборів коштує більше за п’ятикімнатний маєток у Принстоні» або «в одному німецькому музеї спустили третину річного бюджету на підроблену сумку, яка нібито належала Гамберту».

Подружжя буквально пускало слину, розглядаючи оригінальний скафандр із вишитим прізвиськом дослідника на грудях. Вона ввічливо зупинила Імона, який уже націлювався помацати космічні камені.

У кишені знову завібривала коробочка. Дівчина стиснула її в долоні й швидко відправила повідомлення: «*Зараз ніколи!*».

– Так хочу вже показати вам наступну залу! – защебетала вона так, ніби все життя чекала на цю екскурсію.

Там тягнулися ряди вітрин із предметами та одягом із перших позаземних колоній. Центральним експонатом була проєкція купольного міста, що простягалася за межі стін. Маю охопила хвиля ностальгії та відчуження. З’явилося відчуття, ніби бачиш саму себе за музейним склом: свою їжу, свій одяг, увесь спосіб життя –

She gave a cursory wave at a few gems of the collection: a scrap of tenting from the first Chinese Settlement, the American flag—when she told the story, it landed as well as she'd anticipated.

“Everything finds its way home again, eh?” said Emon.
If only that were true.

Maya liked to imagine how it must have felt the first time people went through a node and found themselves in a solar system halfway across the galaxy. To really see with their own eyes that other life was out there, that there were yellow suns just like Earth's, and other people who were as curious and yearning as they were.

“It must have been exciting,” said Judy, taking Emon's hand.

The box in Maya's pocket vibrated again. “I'm sorry, if you can just give me a moment,” Maya said to the Bonds, not wanting to break the flow but worried that something was wrong.

A life-size, towering squid-like figure filled the room.

Judy and Emon gasped.

Auncle was already speaking.

“Mayyyyaaaa.” The voice seemed to reverberate. Her friend's shape nearly scraped the ceiling.

Auncle was not, in fact, Maya's auncle.

“My friend,” Maya explained.

“I have been trying to reach you and—”

виставлений і акуратно підписаний. Наче тебе подали до столу.

Вона мимохідь показала кілька перлин колекції: клапоть тенту першої китайської колонії та той самий американський прапор. Коли дівчина розповідала історію його появи, ефект був саме таким, на який вона розраховувала.

– Усе зрештою знаходить дорогу додому, еге ж? – промовив Імон.

Якби ж то так.

Мая любила уявляти, що відчували люди, коли вперше проходили крізь тунель і опинялися в системі за пів галактики звідси. Бачили на власні очі, що інше життя існує, що є жовті сонця, такі ж, як земне, та інші істоти – такі ж допитливі й спрагли до більшого.

– Мабуть, це було неймовірно захопливо, – прошепотіла Джуді, беручи чоловіка за руку.

У кишені знову завібривала коробочка.

– Перепрошую, дайте мені хвилинку, – звернулася Мая до Бондів.

Вона не хотіла переривати екскурсію, але переймалася, що щось могло статися. Раптом залу заповнила висока постать, схожа на кальмара. Джуді та Імон ахнули.

Дядько вже говорили.

– Маааае... – голос істоти луною прокотився простором. Фігура друга ледь не шкребла стелю.

До речі, насправді Дядько не були її справжнім *дядьком*.

– Мій друг, – пояснила Мая.

“Are you all right?” Maya asked.

“Yes and no,” said Auncle. “I am doing very well, but the future may tell a different story, and—”

Not an emergency then. “I will call you in thirty minutes, okay?” Maya told xyr. “It’s great to see you again.” And it was, like stepping outside and realizing the sun was shining, and it was going to be a perfect day. But what the hell was Auncle even doing in call range of Earth?

Maya stuffed the cube back into her pocket and looked back at the Bonds, who had recovered from their shock and were grinning like they’d just won a trip to Venus.

“Amazing. Was that a real, honest-to-god Gatekeeper?” They advanced on her, eyes gleaming.

“That was Auncle, who is definitely not on Earth, since that would be illegal, and yes, he is real, and by the way, they prefer ‘Frenro.’ Shall we keep going? We’ve only got twenty minutes left before we have to get out of here, and I know you wanted to see the composition, right? You’ll love it!”

They made no move to follow.

“How do you even know one?” Judy wanted to know. “Did you meet it, her, xyr, sorry, out there?”

“We were business partners,” said Maya, swallowing past a sudden ache in her throat. There were multiple reasons she didn’t want to talk about this.

“But not anymore?” asked Judy.

– Мені все не вдавалося з тобою зв’язатися, і... – почали вони.

– З тобою все гаразд? – перебила дівчина.

– І так, і ні, – відповіли Дядько. – Наразі зі мною все добре, але у майбутньому все може змінитися...

Отже, не терміново.

– Я передзвоню за пів години, гаразд? – сказала Мая, звертаючись до них. – Рада знову бачити.

І вона справді була рада, наче вийшла надвір і помітила, що день обіцяє бути ідеальним. Але що, в біса, Дядько робили у зоні земного мобільного зв’язку?

Студентка заховала короб назад у кишеню і глянула на Бондів, які вже оговталися від шоку й усміхалися, наче щойно виграла поїздку на Венеру.

– Неймовірно! Це був справжнісінький Страж? – вони підійшли ближче, очі їхні блищали.

– Це Дядько, які точно не на Землі, бо це було б незаконно, – пояснила Мая. – І так, вони справжні. До речі, краще вживати «френро». Продовжимо? Екскурсія добігає кінця всього за двадцять хвилин, а я знаю, ви хотіли побачити мінерал. Вам точно сподобається!

Вони навіть не зрушили з місця.

– Як ви взагалі познайомилися? – хотіла знати Джуді.

– Ви зустріли їх у космосі?

– Ми були діловими партнерами, – відповіла Мая, ковтаючи раптовий біль у горлі. Було багато причин, через які вона не хотіла про це розводитися.

– Але більше ні? – уточнила жінка.

“I thought there were almost none left,” said Emon.

Maya fled into the next room.

It had an unrecognizable metallic smell that was sharp and funky. The lighting was dim as dusk, overlaid with a projection of the night sky. Tacky, but pretty too. Arranged clockwise around the room were dramatically spotlighted objects that gave the Humbert Collection its fame: artifacts from distant worlds.

Half of them scholars hadn't yet identified. Maya had caused a stir last year when she'd figured out that one of the more beloved objects was just a pile of extraterrestrial excrement. There, in the case by the door, was a flat piece of volcanic rock, intricately carved with a depiction of a city long gone. Civilization: unknown. The world was devoid of sentient life by the time other explorers arrived. A plaque next to it identified the donor as Anonymous.

A relatively small thing, and yet it had covered Maya's application fee and up to ten more years of tuition, stipend, room, and board. She didn't mention this to the visitors.

She paused by the set of sculptural figures next to it. The label speculated these were Frenro toys, though no human has ever encountered a juvenile Gatekeeper. Her fingers curled against the glass without her being conscious of it.

“Mother of Jesus,” whispered Judy Bond, all questions about Uncle thankfully eclipsed as Maya'd hoped. They were staring at the object in the center of the room.

– Я думав, що їх майже не залишилося, – додав Імон. Мая кинулася до наступної зали. У ній стояв специфічний металевий запах, різкий і трохи дивний. Освітлення було тьмяним, як у сутінках, а поверх нього накладалася проекція нічного неба. Трохи банально, але водночас красиво. По колу розташовувалися експонати, які прославили колекцію Гамберта: артефакти з далеких світів, підсвічені прожекторами.

Половину з них вчені ще не змогли ідентифікувати. Минулого року дівчина наробила галасу, коли зрозуміла, що один із найпопулярніших експонатів насправді був просто купою позаземних випорожнень.

Там, у вітрині біля дверей, лежав плоский шматок вулканічної породи з вирізьбленим зображенням давно зниклого міста. Цивілізація невідома: до моменту прибуття дослідників світ уже був позбавлений розумного життя. Табличка поряд зазначала, що дарувальник волів залишатися анонімним.

Незначна на вигляд річ, а водночас вона покрила вступний внесок Маї та ще десять років навчання, стипендію та проживання. Вона не розповіла про це гостям. Дівчина затрималася біля набору скульптур поруч. На табличці було вказано, що це френрійські іграшки, хоча жодна людина ніколи не зустрічала юного Стража. Її пальці несвідомо обхопили скло.

– Матір божа, – прошепотіла Джуді Бонд, і всі питання про друга Маї відійшли на другий план, як дівчина й сподівалася.

They were meant to stare. This was the star of the show, after all, the grand prize of the entire collection. It was the size of a chair, suspended just above the ground: a jewel with ninety-nine sides, each face shimmering with a liquid quality. In front of it was the model Maya had promised them, beautiful despite the dullness of the film of fingerprints smeared all over it. But it was the original version that emanated a wave of sound: musical, cacophonous, in and out of human range of hearing, a never-ending waterfall.

“Wo-ow,” Emon Bond added for good measure.

As always, underneath a swell of joy and hope and love, Maya felt disgust—because this shouldn’t be here. It was one of ten compositions that had been carted home from an abandoned Belzoar space station by an excited scientific team.

“What is it really?” Judy asked Emon, voice wavering a little. Maya answered for him: “Art.”

Вони дивилися на об’єкт у центрі зали. Вони мушили на нього дивитися. Адже це була зірка виставки, найголовніший експонат. Коштовність із дев’яносто дев’ятьма гранями, кожна з яких мерехтіла, була завбільшки зі стілець і висіла над землею. Перед нею, як студентка й обіцяла, стояв макет. Попри заплямовану пальцями плівку, він також був прекрасний. Але саме оригінал випромінював хвилю звуку — музичну й водночас хаотичну, що лінула то в межах людського слуху, то поза ним, наче нескінченний водоспад.

– Вау, – додав Імон для повноти ефекту.

Як завжди, крім радості, надії та любові, Мая відчувала огиду, бо цього тут не мало бути. Це був один із десяти об’єктів, які науковці, без жодного докору сумління, привезли сюди з покинутої космічної станції белзоарів.

– Що це насправді? – запитала Джуді чоловіка, голос у неї трохи тремтів.

Мая відповіла за нього:

– Мистецтво.

Chapter 2. Grammatical means of representing non-binary characters in the Ukrainian translation of *The Stardust Grail* by Yume Kitasei

2.1. The author's biography and stylistic features of the text

Insofar as any piece of art is human-made, it inevitably reflects the worldview, social and cultural background of its creator. Fiction is no exception: the author's personal experience influences themes, language, and narration. As a result, we can observe a clear correlation between the literary piece and its author. The acknowledgment of this factor is crucial in rendering, because translators should take into account all stylistic features in order to fulfill the pragmatic goal established in the source text.

An applicable example of such correlation between literature and personal life is Yume Kitasei and her novel *The Stardust Grail*. The novel belongs to the science fiction genre. It was published on June 11, 2024, by Flariton Books (Kitasei, n.d.). Kitasei is a contemporary Japanese-American writer who is mainly known for her contribution to this kind of literature.

The narration is centered around Maya Hoshimoto – a former interstellar thief. She agrees on a last dangerous mission aimed at finding an artifact, capable of saving alien species. As the story unfolds, the protagonist faces both outer conflicts and internal dilemmas, such as the possibility of saving another civilization at the cost of humanity.

Kitasei shapes her plots using personal background in a way that makes stories catching and relatable at the same time. Her passion for science fiction began in childhood when she created *Star Wars* fan fiction to cope with fear of the dark (Dumpleton, 2025). This approach, based on creation of imagined worlds in combination with personal emotions, developed into a fixed strategy for future novels. Similar idea can be seen in her other novel *Saltcrop*, which tells the story of two sisters searching for a third across the ocean. Its narrative represents Kitasei's own background, including her sisters, her experience with sailing, and her growing anxiety concerning climate change (Dumpleton, 2025).

The Stardust Grail also represents Kitasei's ability to combine various elements of her life with the narrative. The name of the protagonist, Maya Hoshimoto, reflects the author's own Japanese roots. Kitasei also encodes her academic background by giving the main character the status of graduate student at Princeton University. Besides these parallels, the novel explores themes of identity, belonging, and "found family". These motifs are influenced by her upbringing, owing to the parents and the interaction of different cultures (Kitasei, 2024).

As far as the novel incorporates characteristic elements of science fiction, such as advanced technology, interstellar travel, and alien encounters (Roberts, 2000), it can be considered as a representative example of the genre. Despite that, *The Stardust Grail* also delves into exploration of one's identity, focusing on personal development and philosophical concepts, instead of keeping within bounds of typical narration themes.

The most important feature of the novel is inclusion of LGBTQ+ representation elements. Non-binary characters and same-sex relationships are presented in a way that does not degrade them into stereotypes or treat them as something extraordinary, centralizing the plot around issues of their identities. Instead, they are assimilated naturally in the text, enforcing wider social recognition. Such characters are established using singular 'they' and neopronouns, boosting gender diversity and alien forms of identity. In this way, the author adapts the language to ongoing linguistic changes, which poses serious challenges for rendering these elements, especially into languages that do not allow flexible gender representation. That is why stylistic features should be observed with a focus on how they shape contextual nuances for gender-fair translation.

Kitasei's writing is remarkable for its descriptive language that combines scientific vocabulary inherent to the genre, and lyrical vocabulary, which creates a sense of connection between the text and its target audience. By virtue of this balance, the author introduces a technical

dimension supported by emotional expression, resulting in both credible fictional world and psychological depth. However, this linguistic richness may be compressed in the process of translation in favor of faithful non-binary identity representation, as gendered languages are not so flexible.

Another point to consider is the use of third-person limited narration. Although the outside narrator uses third person pronouns in the story, it is still restricted to the thoughts, feelings, and perception of one character (Wylie, 2003). It creates a sense of subjectivity at the same time allowing the reader to relate to the character.

Dialogues in *The Stardust Grail* can be marked as concise and functional, holding meanings that are rather implied than stated directly. It represents the author's affinity for linguistic economy, meaning the minimum number of words that are necessary to achieve the ultimate communicative goal (Cenoz & Gorter, 2008). This approach highlights implicit grammatical meaning in the source texts, causing grammatical challenges in translation into Ukrainian, where gender is usually explicit.

The narrative of the novel can also be characterized by pacing change. At the beginning, the events unfold at a moderate pace, which matches the protagonist's initial state and lifestyle. But in later chapters, things become more dynamic and tense as the conflict grows. This shift shows moral dilemmas the characters face. This dynamic should be preserved in translation, because it affects the development of the plot – including the characters with non-binary gender identities.

To conclude, *The Stardust Grail* demonstrates how Kitasei nourishes her novels using personal background that inspires thematic and stylistic choices. These choices, in turn, create grammatical challenges of non-binary identity rendering, as English and Ukrainian are considerably different in a way they encode gender, which is the topic of the following subsections.

2.2. Grammatical expression of gender and non-binary identity in contemporary linguistics

2.2.1. Gender, gender identity and the emergence of non-binary identity

To make the faithful translation that meets the initial goal of the source text and to conduct an analysis concerning grammatical means of non-binary expression in it, we need to outline some theoretical foundations which provide an understanding of topic importance and possible challenges.

In this regard, it is important to note the difference between sex, gender, and gender-identity. While biological sex refers to biological characteristics, gender is understood as a socially constructed category (Kari, n.d.). This distinction allows us to comprehend that in some cases biological sex has nothing to do with social concepts; it also helps to understand how gender functions in language and society.

Based on *Language and Gender* (Eckert & McConnell-Ginter, 2013) we can define gender identity as an individual's internal sense of self regardless of biological sex or socially accepted roles. The person's identification is not stable – it can change over time or depend on context, because it is a personal experience. Many people nowadays do not use traditional male-female binary which has led to the increasing recognition of non-binary identity.

Non-binary identities are sometimes treated as a relatively new phenomenon, but the discussions of gender-neutral language appeared a long time ago. Dannis Baron (2021) conducted extensive research concerning the emergence of gender-neutral pronouns that can be traced back to 18th century. For example, Robert Baker suggested using 'he' as a universal pronoun as early as 1770 (Baron, 2021). Such diachronic approach demonstrates that there have always been debates about gender and language, so it is not something new. Despite this, to understand its development, we should define non-binary identity and observe how it is represented in language.

Non-binary identity is an umbrella term that incorporates individuals whose gender identities exist outside or between male-female binary (Matsuno & Budge, 2017).

We may feel the growing acknowledgement of non-binary identities in various areas of life, specifically on social media platforms. For example, Instagram or Facebook have introduced pronoun identification in user profiles. Due to this innovation, netizens can avoid misgendering, communicating in respectable way without harming each other.

Despite all of it, the majority of people still deny changes, or choose to ignore them. Hansen and Żóltak (2022) conducted a study on social perception of non-binary individuals. It is based on Polish data, which pose special significance to our research, as far as both Polish and Ukrainian are highly gendered languages. That is why it is easier to draw a parallel while analyzing the information. The research contained an online questionnaire with total of 130 participants, who were randomly assigned with a pair of texts (masculine/feminine and gender-neutral texts). The results revealed that gendered texts were rated more comprehensible, favorable, and socially acceptable than neutral ones (Hansen & Żóltak, 2022). The outcome highlights the difficulties gender-neutral language faces because of grammatical norms established in the language.

Differences in perception reflect settled social concepts and tension within society that is not ready yet for radical change. This topic always goes hand in hand with a contradiction: on the one hand, there is a tendency toward inclusivity and gender diversity; on the other hand, there is resistance driven by habit, linguistic tradition, and cultural expectations. As Butler (2002) argues, gender is not something fixed, but something that can be shaped by recurring social and linguistics patterns. From this perspective, we can argue that the use of gender-neutral language serves as a key instrument to challenge established norms.

In terms of translation, we should take into account not only grammatical differences between languages, but also how acceptable certain forms are for the target audience. Therefore, rendering non-binary identity expression requires careful choice of strategy and translation techniques to balance accuracy and inclusivity.

2.2.2. The concept of grammatical gender

Language is a powerful tool of humanity which embodies various concepts, including gender. Linguistic embodiment of gender is expressed through grammatical gender, so we should identify it, as it is one of the most important ideas to our analysis.

Putting the definition provided by Matthews (2014) simply, we can identify it as the gender of a noun that changes how related words are used in a sentence. So, grammatical gender plays a crucial role shaping how gender identity is expressed in a language through agreement between different parts of speech.

Languages differ in ways they encode grammatical gender. Taking into consideration English-Ukrainian language pair with a special attention to gender-fair translation, it becomes obvious that typological differences in how gender is grammaticalized are huge. To clarify these discrepancies, we adopt a typological framework of nominal classification proposed by Hellinger and Bußmann (2002). Presented distinctiveness provides relevance for translation and our research as it shows that grammatical gender is not universal, but a specific characteristic applied in some languages.

Classifier languages use specific words to denote categories, usually in combination with numerals; these categories do not affect grammatical agreement, limiting gender distinctions embedded in grammar (Hellinger & Bußmann, 2002). We cannot fully address English to this type, however, its relatively weak grammatical gender system and gender marking encoded by means of lexical tools show close connection with languages that do not have structurally obligatory gender.

Following the idea, Audring (2008) classifies English as a language with pronominal gender system, meaning gender survives only in personal pronouns. This presupposes some

serious challenges for translation, because English has a more flexible non-binary identity representation because of semantic gender assignment, while Ukrainian lacks these opportunities due to obligatory agreement.

In contrast, noun class languages embed classification into grammar through agreement: each noun belongs to a specific class, which influences the agreement (Hellinger & Bußmann, 2002). Such language systems establish grammatical foundation for categorization, including gender distinction.

Noun class languages can be further subdivided to understand gender in translation. Hellinger and Bußmann (2002) also distinguished gender languages – languages with small number of classes (two or three). There is also a correlation between grammatical agreement and biological sex. We certainly can address Ukrainian to this subtype, as it has three-gender system (masculine, feminine, neuter) and obligatory agreement, which affects how gendered references are grammaticalized and translated.

Nevertheless, grammatical gender should not be linked to social or personal gender identity. Other noun class languages show that these classes may be semantically random and unrelated to biological sex (Hellinger & Bußmann, 2002), suggesting that grammatical categories are for the most part structural.

It is important to understand in this context that grammatical gender should be perceived as one of the developed strategies for noun classification, rather than as a direct linguistic representation of gender identity. This is essential for non-binary identity translation, as far as English relies mostly on lexical, social, and pragmatic means to encode gender, while Ukrainian expresses it through grammar. Hence, transferring of gender elements between languages with different gender systems is challenging and requires profound adaptation in order to preserve cultural nuances.

2.2.3. Linguistic means and translation challenges of non-binary identity expression

The emergence of non-binary identity established the need for developing strategies which can be applied in the context of gender reducing or elimination. Besides, it introduced various difficulties in translation studies. The non-binary identity expression in language relies on several gender-fair language strategies, which can be divided into gender-neutral and gender-inclusive approaches (Lardelli, 2023).

Gender-neutral strategies aim to avoid explicit gender marking. They include such techniques as the use of epicene nouns, passive constructions, omission or repetition of gendered pronouns (Lardelli, 2023). This strategy allows speakers to refer to someone without gender specified. It is particularly common in languages like English, for example:

(1-s) *Her friend Pickle, one of the assistant archivists, looked up and grinned at her* (Kitasei, 2024, p. 9). – **(1-t)** *Її друг Огір, один із молодших архіваріусів, підняли погляд і широко всміхнулися.*

On the contrary, gender-inclusive strategies are dedicated to preserving gender diversity within language grammar. These include the use of typographical markers (*, _, :) to merge masculine and feminine forms, and neomorphemes (Lardelli, 2023). Undoubtedly, gender-inclusive strategies strive to adapt the language to evolving social norms, but they usually require linguistic proficiency in combination with a high level of creativity, which can present difficulties concerning consistency and acceptability.

Some other approaches to implicit gender marking include singular they (English), use of dual forms (Arabic), establishment of the neutral pronoun ‘hen’ (Swedish) (Berger, 2019).

Singular ‘they’ is one of the most prominent gender-neutral strategies which has gained a widespread acceptance in colloquial English. It plays an important role in Ukrainian translation, because it is somewhat easy to render through plural verb forms or other grammatical means. For instance:

(2-s) *They hooted when they saw Maya* (Kitasei 2024, p.17). – **(2-t)** *Побачивши Маю, вони вигукнули.*

Having analyzed the source text and its translation, we distinguished some other gender-neutral language strategies. They include pluralization and neopronouns.

Even if the use of plural verb forms in Ukrainian seems unnatural or less acceptable than singular ‘they’ in English, it remains one of the most productive ways of rendering gender-neutral (inclusive) units, particularly non-binary identity.

(3-s) *One of the many reasons Pickle was hoping for a promotion was that they’d finally get an office upstairs with windows* (Kitasei 2024, p. 17). – **(3-t)** *Одна з багатьох причин, чому Огір так прагнули підвищення, полягала в тому, що тоді вони нарешті отримали б кабінет нагорі – з вікнами.*

In contrast, neopronouns are an untapped market in Ukrainian. Despite the long history of gender-neutral pronouns discussed previously, the term itself is quite recent. Renström (2025) defines it as a coined word with specific meaning referring to non-binary gender identities. As far as Ukrainian does not have established equivalent to any set of neopronouns, it becomes quite difficult to render them. To solve this problem, translators may coin new words as well or compensate gender diversity by means of some other approaches. The second case can be considered having translation losses, as only the idea of non-binary is rendered, instead of language inclusivity and wide recognition of various queer representatives. We have also faced this challenge, as *The Stardust Grail* introduces character that goes with a neopronoun set xe/xyr (pronounced zee/zeer).

(4-s) *Maya told xyr* (Kitasei, 2024, p. 29) – **(4-t)** *сказала Мая, звертаючись до них.*

Outlined approaches do not guarantee the avoidance of misgendering, translation loss, or distortion in translation, because language is continuously evolving, causing new issues.

To summarize, English allows relatively flexible gender expression due to its reliance on lexical and social tools, while grammatical gender languages like Ukrainian lacks standardized solutions. It results in inconsistency in usage, because gender-neutral (inclusive) strategies require grammatical means used in combination to compensate for gender diversity with a decent level of adequacy, inclusivity, and readability.

2.3. Practical analysis of the translation of non-binary identity expression in *The Stardust Grail*

This subsection is devoted to the analysis of selected fragments from *The Stardust Grail* and their translation into Ukrainian focusing on the grammatical means of expression the non-binary identity.

In addition to the translation technique (Molina & Hurtado Albir, 2004) analysis, we want to consider the linguistic levels (see Appendix C) involved in non-binary identity rendering. These levels include morphological (agreement), syntactic (sentence restructuring), and lexical (mainly gendered parts of speech or substitution).

Having analyzed both the source and target texts, we are able to classify the means used to express gender neutrality in translation as follows:

1. Plural verb form
2. Plural pronoun
3. Impersonal construction
4. Omission of gender-marking
5. Gendered part of speech

It should be noted that some categories work jointly, because some of them (e.g. the use of plural verb forms) may be implemented simultaneously at different linguistic levels. The following analysis is organized according to these categories.

The first set of examples concerns the use of plural verb forms, which can be considered as a key strategy for avoiding gender marking in Ukrainian.

(5-s) “Oh my god. So true,” **said** Pickle with a laugh (Kitasei, 2024, p. 10) – (5-t) Боже мій. Ну звісно! – **засміялися** Огір.

The verb ‘said’ does not contain any gender reference in the source language. Ukrainian cannot render it without grammatical agreement, so implicit gender marking was compensated by pluralization. As far as the translation is based on plural verb form, we can see changes at the morphological level.

(6-s) **They kept going** but Maya no longer processed what they said. (Kitasei, 2024, p. 17) – (6-t) **Вони говорили** щось іще, але Мая вже не вловлювала слів.

Here, non-binary identity is presupposed by the context, as the reader is already familiar with the character. The structure itself does not present any difficulty, so literal translation was applied. This transformation is also observed at the morphological level.

(7-s) “Sure. Accounting and tracking shipments, blah blah blah.” (Kitasei, 2024, p. 21) – (7-t) – Ага, – **протягнули** Огір. – Облік, логістика... бла-бла-бла.

This case may appear controversial, as the source text does not indicate the speaker. To adapt the fragment to Ukrainian norms, amplification was used to clarify who is speaking, which maintains coherence. Non-binary identity is again compensated through pluralization, which operates at the morphological level. Additionally, introduction of the speaker represents changes at the syntactic level.

The next group of examples concerns the use of plural pronouns. Although closely connected to plural verb forms due to grammatical agreement in Ukrainian, we want to observe these categories separately for the purpose of analysis.

(8-s) “Did you meet **it, her, xyr**, sorry, out there?” (Kitasei, 2024, p. 29) – (8-t) Ви зустріли **їх** у космосі?

In this sentence, the speaker attempts to refer to an alien character by listing several pronouns, including a neopronoun. We have already mentioned the use of neomorphemes as one of the approaches to gender-fair translation, however their use in Ukrainian may seem unnatural, influencing the readability. That is why we have generalized pronouns to a single plural pronoun ‘їх’. Such decision represents both compensation (general idea of gender neutrality is preserved) and translation loss (the diversity of gender and inclusive shades were omitted).

A similar approach can be observed in the following example:

(9-s) “That was Auncle, who is definitely not on Earth, since that would be illegal, and yes, **xe is real**, and by the way, they prefer ‘Frenro.’” (Kitasei, 2024, p. 29) – (9-t) Це Дядько, які точно не на Землі, бо це було б незаконно, – пояснила Мая. – І так, **вони справжні**. До речі, краще вживати «френро». Продовжимо?

(10-s) **Pickle** swatted her finger away before it touched the paper (Kitasei, 2024, p. 20). – (10-t) **Вони** відбили її палець ще до того, як той торкнувся паперу.

In this case, the name of the character was substituted with a plural pronoun avoiding repetition in broader context; non-binary identity is compensated through plural agreement. This transformation involves lexical and morphological levels.

The following examples illustrate the use of impersonal constructions. Despite being less frequently used in the process of translation, it is essential for rendering non-binary identity, as it allows us to omit the subject.

(11-s) She collapsed into the narrow space between Pickle’s desk and the wall. **Pickle didn’t have room for a second chair for guests** (Kitasei, 2024, p. 19) – (11-t) Вона плюхнулася у вузький простір між столом Огіра та стіною, **оскільки другого стільця для відвідувачів тут просто не було**.

To avoid repetition, the name of the character was omitted in the second clause. Yet, the possible use of the plural pronoun ‘вони’ would have been too general in this context, referring to

a broader group of people instead of a specific individual. The translation demonstrates the implementation of modulation, resulting in changes at the syntactic level.

(12-s) “... **I didn’t even know** you were capable of waking up before ten.” (Kitasei, 2024, p. 9) – (12-t) **Мені й на думку не спадало**, що ти взагалі здатна прокинутися раніше десятої.

(13-s) “**I heard** he talked to the Foundation about private acquisition but couldn’t get them to sell...” (Kitasei, 2024, p. 19) – (13-t) **Подейкують**, що він намагався домовитися з фондом про приватну купівлю, але ті відмовилися продавати.

In these examples, impersonal constructions are highly motivated. A literal translation would require a past tense verb form, which does not allow gender-neutrality. That is why we have restructured the sentences using modulation. The alternative option with pluralization in the first example would sound unnatural and misleading, possibly referring to a group of people. In this case, changes are also observed at the syntactic level.

The next group of examples demonstrate cases where gender marking is successfully omitted while preserving the original meaning.

(14-s) Maya couldn’t meet **their** gaze (Kitasei, 2024, p. 21) – (14-t) Вона не наважувалася **підвести очей**.

Gender marking is diminished through modulation: we have reformulated the original sentence that contains non-binary reference using a verb phrase that does not require reference to the interlocutor. It again demonstrates changes at the syntactic level.

(15-s) “**I’m your friend**,” said Pickle, flicking her words back at her like an accusation (Kitasei, 2024, p. 21) – (15-t) **Але ми ж друзі**, – озвалися Огір, повертаючи її власні слова як докір.

In English, the word ‘friend’ is an epicene noun, which does not contain gender reference and can be used to address both females and males. Ukrainian lack a direct equivalent, because nouns are usually marked with gender. The translation changes from a singular form to a plural one, avoiding explicit gender marking. It is also a case of modulation, thus involving syntactic level.

This set of examples represents cases in which parts of speech become gendered in the process of translation. As suggested by the name of the category, it is closely linked with translation losses in the context of non-binary identity. Most of the cases concern the alien character Auncle, as this figure posed the greatest difficulty in translation.

(16-s) ... because she’d been avoiding thinking about how she’d left things with **Auncle**... (Kitasei, 2024, p. 21) – (16-t) ... намагалася не згадувати, як прощалася з **Дядьком**...

‘Auncle’ is a coined gender-neutral term combining aunt and uncle. Ukrainian does not have a gender-neutral equivalent, but the introduction of possible neomorphemes such as ‘Дядьгітка’ or others would likely negatively influence comprehension of the target audience. Yet, calque does not suit either, as the name represents thematic nature of the novel that lies in the notions of family and belonging. Since the biological family of the protagonist is distant, Auncle functions as a close figure. Moreover, in the fictional world, the alien species Auncle belongs to does not use personal names to address each other, so the name was given by the protagonist, increasing its relevance and justifying our decision to translate it. The name is translated as ‘Дядько’, which introduces gender marking at the lexical level and results in translation loss. Nevertheless, this choice is also partially justified by the presence of masculine generics in Ukrainian. The non-binary identity is compensated by grammatical means at the morphological level.

(17-s) “**My friend**,” Maya explained (Kitasei, 2024, p. 29) – (17-t) **Мій друг**, – пояснила Мая.

We have already covered the issues concerning the English epicene noun ‘friend’. In this case, literal translation introduces gender marking at the lexical level and translation loss. Yet, the non-binary identity of the character is already established in the broader context of the novel, so the reader can interpret the reference appropriately.

(18-s) But what the hell was Auncle even doing in call range of Earth? (Kitasei, 2024, p. 29) – **(18-t)** Але що, в біса, Дядько робили у зоні земного мобільного зв’язку?

In this example, the translation loss caused by the gendered noun is compensated through the use of a plural verb form, which neutralizes gender at the morphological level.

To conclude, the analysis demonstrates that the rendering of non-binary identity in English-Ukrainian translation is a complex process which requires the combination of different linguistic strategies. The most effective means include plural verb forms (44 occurrences or 47%) and plural pronouns (23 occurrences or 24%). Impersonal constructions (3 occurrences or 3%) and omission of gender marking (5 occurrences or 5%) are less frequent. Some cases involve gendered parts of speech (9 occurrences or 10%), revealing that translation losses (10 occurrences or 11%) are sometimes inevitable (see Appendix A). However, such losses are usually moderated through compensation (44 occurrences or 48%) at other linguistic levels, most notably through plural agreement. Some other translation techniques relevant to our translation include modulation (15 occurrences or 17%), literal translation (18 occurrences or 20%), substitution (10 occurrences or 11%), amplification (3 occurrences or 3%), and transposition (1 occurrence or 1%) (see Appendix B).

Overall, the result suggests that no single strategy is sufficient by its own. The effective representation of non-binary identity in translation is achieved by combining gender-inclusive (neutral) language strategies with the translation techniques required to apply them. This emphasizes that translation in language pair with fundamentally different gender systems is not only a linguistic task. It is a sensitive, context-dependent issue that requires compliance with the grammatical norms of the target language and textual coherence, while preserving the gender neutrality intended by the author.

Conclusions

The Stardust Grail is a science fiction novel written by Yume Kitasei. It was originally published on June 11, 2024, by Flariton Books. The book is notable not only for its detailed depiction of interstellar travel, the concept of family, and communication with alien creatures, but also for its positive and appropriate portrayal of LGBTQ+ community. We have translated the fragment focusing on possible challenges involved in gender-neutral translation.

To start off, the author's background and stylistic features of the text were analyzed. It showed us that themes addressed in the book are significantly influenced by the personal experience of the author. The novel can be considered a representative example of science fiction genre. Certain stylistic features directly affect the translation, such as concise dialogues or neopronouns, singular 'they'.

Theoretical foundations outlined in our research provided a clear distinction between terms gender, gender identity, and non-binary identity and why they have little relation to biological sex in terms of inclusivity. The concept of grammatical gender was considered, as well as nominal classification of languages and its connections to gender-inclusive and gender-neutral approaches to gender-fair translation. Translating gender-neutral language from English into Ukrainian presents particular challenges, as these languages have completely different gender systems.

Having analyzed different academic resources in combination with our own translation, we distinguished five the most frequently used grammatical means of non-binary identity expression in Ukrainian translation. They include plural verb forms, plural pronouns, impersonal constructions, omission of gender-marking, and gendered parts of speech.

Conducted analysis of the translated fragment revealed some challenges in rendering gender-neutral languages, possibly leading to translation losses. In order to analyze translation techniques applied, we completed a sample based on units used to describe or address characters with non-binary identity. In the result we can deduce that translation of gender-neutral language was quite successful though having some inconsistency. Among the most effective translation techniques are compensation, modulation, and literal translation.

In addition, we made three diagrams to visualize the statics of applied translation techniques, grammatical means of non-binary identity expression, and language levels involved in the process of translation.

Further research connected to this topic can be focused on developing standardized strategies for neopronoun translation.

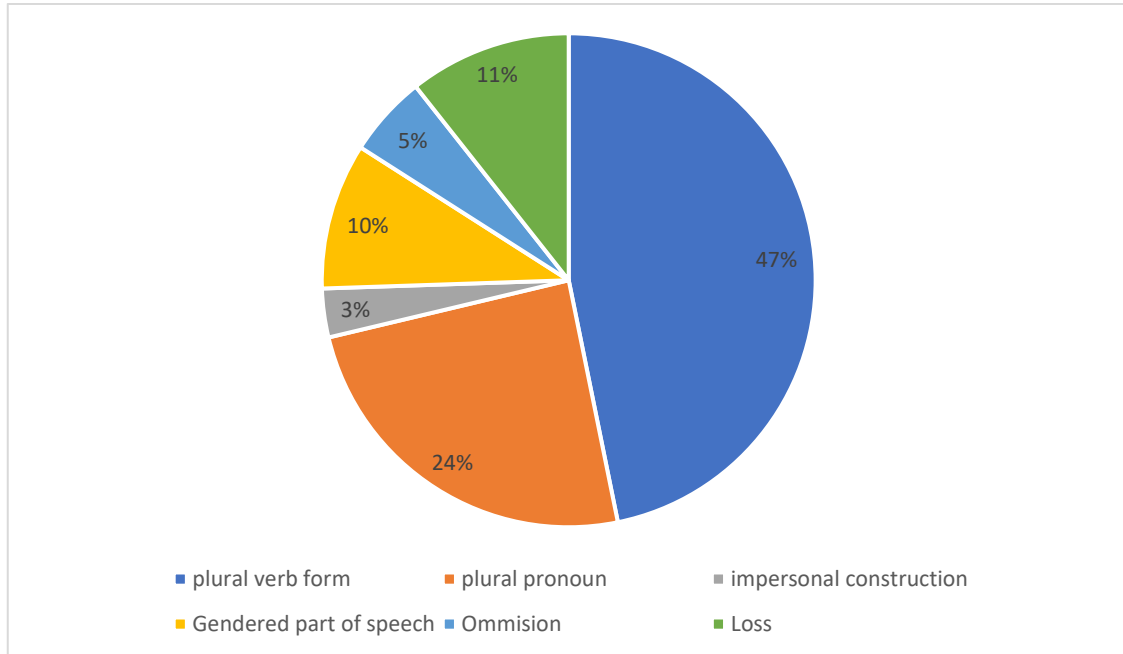
List of references

1. Audring, J. (2008). Gender assignment and gender agreement: Evidence from pronominal gender languages. *Morphology*, 18 (2), 93–116.
2. Baron, D. (2021). *What's your pronoun?: Beyond he and she*. Liveright Publishing Corporation.
3. Berger, M. (2019, December 15). A guide to how gender-neutral language is developing around the world - The Washington Post. The Washington Post. Retrieved April 29, 2026, from <https://www.washingtonpost.com/world/2019/12/15/guide-how-gender-neutral-language-is-developing-around-world/>
4. Butler, J. (2002). *Gender trouble*. Routledge.
5. Cenoz, J., & Gorter, D. (2008). Language economy and linguistic landscape. In *Linguistic landscape* (pp. 63-77). Routledge.
6. Dumbleton, E. (2025, September 30). Q&A: Yume Kitasei, author of “Saltcrop.” *The Nerd Daily*. Retrieved April 17, 2026, from <https://thenerddaily.com/yume-kitasei-saltcrop-author-interview/>
7. Eckert, P., & McConnell-Ginet, S. (2013). *Language and gender*. Cambridge University Press.
8. Hansen, K., & Żóltak, K. (2022). Social perception of non-binary individuals. *Archives of Sexual Behavior*, 51, 2027–2035. <https://doi.org/10.1007/s10508-021-02234-y>
9. Hellinger, M., & Bußmann, H. (2002). Gender classes as a special case of noun classes. In *Gender across languages: The linguistic representation of women and men* (p. 5). John Benjamins Publishing Company.
10. Kari, A. (n.d.). *Gender and health*. World Health Organization. Retrieved April 18, 2026, from https://www.who.int/health-topics/gender#tab=tab_1
11. Kitasei, Y. (2024, August 28). Why compassion is a common theme in space opera. *Reactor*. Retrieved April 17, 2026, from <https://reactormag.com/why-compassion-is-a-common-theme-in-space-opera/>
12. Kitasei, Y. (n.d.). *The Stardust Grail* (2024). Yume Kitasei. Retrieved on April 17, 2026, from <https://www.yumekitasei.com/stardust-grail>
13. Lardelli, M. (2023). Gender-fair translation: A case study beyond the binary. *Perspectives*, 32(6), 1146–1162. <https://doi.org/10.1080/0907676x.2023.2268654>
14. Matsuno, E., & Budge, S. L. (2017). Non-binary/genderqueer identities: A critical review of the literature. *Current Sexual Health Reports*, 9(3), 116–120.
15. Matthews, P. H. (2014). *The concise Oxford dictionary of linguistics*. OUP Oxford.
16. Molina, L., & Hurtado Albir, A. (2004). Translation techniques revisited: A dynamic and functionalist approach. *Meta*, 47(4), 498–512. <https://doi.org/10.7202/008033ar>
17. Renström, E. A. (2025). The implementation of neo-and nonbinary pronouns: A review of current research and future challenges. *Frontiers in Psychology*, 15, 1507858.
18. Roberts, A. (2000). Three definitions. In *Science fiction* (p. 15). Routledge.
19. Wyile, A. S. (2003). The value of singularity in first-and restricted third-person engaging narration. *Children's Literature*, 31(1), 116-141.

Appendices

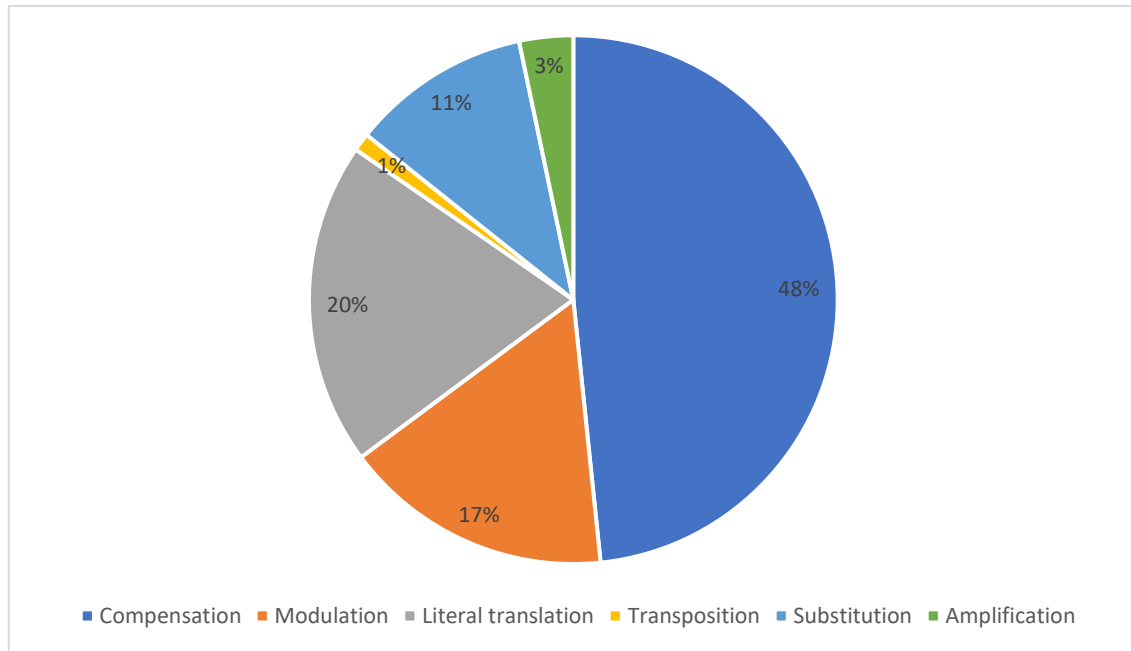
Appendix A

Means of non-binary identity expression established in the translation of *The Stardust Grail* by Yume Kitasei

Appendix B

Translation techniques applied in the process of translation of *The Stardust Grail* by Yume Kitasei

Appendix C

Language levels involved in transformation in the process of translation of *The Stardust Grail* by Yume Kitasei

